



PRIRUČNIK ZA RAZVOJ SAVJETA UČENIKA I VOLONTERIZMA U OKVIRU ČASOVA ODJELJENSKE ZAJEDNICE



**PRIRUČNIK ZA RAZVOJ
SAVJETA UČENIKA I VOLONTERIZMA
U OKVIRU ČASOVA ODJELJENSKE ZAJEDNICE**

Banjaluka, 2006. godine

Izdavač: Art Print Banjaluka
OKC Banjaluka
Kralja Petra I Karađorđevića 113-115
78 000 Banjaluka
Bosna i Hercegovina
Tel/fax: +387 (0) 51 347 431; 347 432
Email: okcbl@okcbl.org
www.okcbl.org

Za izdavača: Milan Stijak
Željko Pauković

Recezenti: Nina Ninković
Zdravko Šunkić

Autor: Vera Kelava

Lektor: Nataša Rakas-Arandelović

Grafički dizajn: Nebojša Đumić

Štampa: Art Print Banjaluka

Tiraž: 3000 komada

1. O priručniku	6
2. Budućnost se ne gradi sama	6
3. Razvoj SAVJETA UČENIKA	8
4. Pokazatelji razvoja SAVJETA UČENIKA	9
5. Zašto su nam potrebni SAVJETI UČENIKA?	14
6. Zakonska regulativa	14
7. Program interaktivnih radionica prilagođen za izvođenje na časovima odjeljenske zajednice	16
7.1. Radionice	16
7.2. Prva radionica: Upoznavanje i grupni ugovor	17
7.3. Druga radionica: Timski rad	19
7.4. Treća radionica: Izbori	21
7.5. Četvrta radionica: Komunikacija	23
7.6. Peta radionica: Komunikacija - Aktivno slušanje	26
7.7. Šesta radionica: Komunikacija "Ja" govor	28
7.8. Sedma radionica: Volonterizam	31
7.9. Osma radionica: Volonterizam – Kako motivisati učenike da se uključe u volontersku akciju?	33
7.10. Deveta radionica: Volonterizam – Planiranje volonterske akcije	36
8. Na koji način srednjoškolci mogu volontirati?	38
8.1. Organizovanjem humanitarnih volonterskih akcija	38
8.2. Organizovanjem volonterskih aktivnosti u institucijama	41
9. Teorijski okvir	43
9.1. Tim i timski rad	43
9.2. Donošenje odluka	47
9.3. Sastanak	51
9.4. Komunikacija	52
9.5. Aktivno slušanje	52
9.6. "Ja" govor	55
9.7. Volonterizam	56
10. Opšta deklaracija o volonterizmu	61
11. Katalog igara	64
12. Literatura	75

1. Priručnik za razvoj SAVJETA UČENIKA i volonterizma u okviru časova odjeljenske zajednice

Ovaj priručnik namijenjen je:

- učenicima srednjih škola – koji će koristeći ovaj priručnik razvijati savjete učenika u svojim školama, edukovati svoje vršnjake o volonterizmu, te organizovati i sprovoditi volonterske akcije i na taj način se uključiti u rješavanje problema u školi i zajednici;
- svima koji svakodnevno rade sa srednjoškolcima (profesori, pedagozi, psiholozi, direktori itd.) – koji će čitajući ovaj priručnik bolje razumjeti ulogu savjeta učenika i na taj način pomoći im da postignu maksimalne rezultate na zadovoljstvo svih;
- roditeljima (uključenim u rad savjeta roditelja i zainteresovanim za ono što rade njihova djeca) – koji će shvatiti važnost uključivanja njihove djece u vanškolske aktivnosti i podržavati ih u nastojanju da ostvare planirane ciljeve;
- udruženjima građana (nevladinim organizacijama) koje rade sa srednjoškolcima – koji kroz svoje programe i projekte mogu pomoći savjetima učenika u realizaciji volonterskih aktivnosti;
- osobama koji mlade doživljavaju kao resurs, a ne isključivo kao problem koji treba rješavati.

2. Budućnost se ne gradi sama

Uključiti mlade u procese donošenja odluka na svim nivoima, jedan je od osnovnih ciljeva djelovanja OKC-a. Da bi jednog dana o ovom zadatku pričali u prošлом vremenu potrebno je:

- prihvatiti ovaj proces kao kontinuiran i dugoročan;
- prihvatiti mlade kao pozitivnu snagu i resurs za rješavanje problema;
- prihvatiti činjenicu da će "ovi mladi koji uče", jednom biti "odrasli koji treba da znaju i umiju";
- razvijati vještine i znanja kod mlađih ljudi, koji će im omogućiti da se na kvalitetan način uključe u ova j proces;
- raditi na svim nivoima (škola, mjesna zajednica, opština, država);

- raditi na uspostavljanju zakonskih regulativa koje ovaj proces propisuje kao obavezan;
- razvijati stavove kod mladih da rješavanje svakog problema zahtijeva lično učešće;
- podržavati mlade u njihovim koracima ka ostvarenju ovog cilja;
- otvoriti vrata "zatvorenih kancelarija" i biti spremni da slušamo, podržavamo, pomažemo i učestvujemo;
- imati na umu da smo i mi učili i da nismo znali kako;
- isticati i promovisati njihove rezultate;
- dati im više prostora u svim segmentima;
- doživjeti ovaj proces kao važan za sve nas.

3. Razvoj SAVJETA UČENIKA

OKC je 2001. godine počeo program razvoja modela učeničkog organizovanja, koji bi trebalo da omogući aktivno uključivanje srednjoškolaca u procese donošenja odluka.

Prve godine radili smo u svim srednjim školama u Banjaluci, a zatim i u Bijeljini, Zvorniku, Bratuncu, Srebrenici, Milićima i Vlasenici. Pokušali smo raditi u razvijenim i manje razvijenim opštinama i na taj način dobiti pravu sliku i razraditi kvalitetnu metodologiju rada.

Već sljedeće školske godine program proširujemo na 32 opštine Republike Srpske i radimo u 65 škola. Program se sastojao od edukacije srednjoškolaca o načinu osnivanja, ciljevima rada, aktivnostima i mogućim rezultatima SAVJETA UČENIKA, organizovanju školskih učeničkih kongresa i parlamenta, organizovanju okruglih stolova, javnih tribina, treninga i seminara na kojima su učenici i profesori sticali znanja iz različitih oblasti, sprovodili smo intenzivnu medijsku kampanju i promovisali razvoj SAVJETA UČENIKA, štampali smo priručnike, brošure, flajere, dodjeljivali smo male grantove za realizaciju volonterskih akcija organizovanih od strane SAVJETA UČENIKA, povezivali srednje škole i podržavali sve aktivnosti koje su na bilo koji način doprinosile razvoju SAVJETA UČENIKA. Cjelokupan program realizovali smo uz veliku pomoć i podršku Republičkog pedagoškog zavoda koji je prije svih prepoznao vrijednost postojanja SAVJETA UČENIKA.

Realizujući program u 65 škola ostvarili smo mnoge rezultate, ali i shvatili važnost zakonskog regulisanja SAVJETA UČENIKA. Naime, u određenom broju škola ljudi koji bi trebalo da podrže i pomognu razvoj SAVJETA UČENIKA svoju neaktivnost po ovom pitanju pravdali su nepostojanjem člana zakona koji reguliše ovo pitanje i po njihovim riječima nisu željeli da učenike "uče nečemu nezakonitom". Iskreno govoreći, ovakvih primjera nije bilo mnogo, ali su nas uz nalaze evaluacije programa (koja je ukazivala da je za kontinuitet i samoodrživost rada neophodno postojanje zakonske regulative) usmjerili na pravi put. Sve svoje raspoložive snage i resurse usmjerili smo na kampanju javnog zagovaranja za zakonsko regulisanje SAVJETA UČENIKA.

Početkom školske 2003/04. godine organizovali smo Konferenciju SAVJETA UČENIKA Republike Srpske na kojoj su učestvovali i predstavnici Vijeća učenika iz

Sarajeva, te predstavnici učeničkih organizacija iz Makedonije, Srbije i Crne Gore i Slovenije, te predstavnici relevantnih vladinih institucija i mediji. Učesnici konferencije su u svojim školama dosljedno sprovodili zaključke i zajednički plan djelovanja SAVJETA UČENIKA i na taj način učestvovali u zagovaranju za zakonsku regulativu. Pomognuti ogromnim entuzijazmom srednjoškolaca i pojedinih profesora, te podrškom međunarodnih i lokalnih nevladinih organizacija došli smo do željenog cilja. U aprilu 2004. godine Narodna skupština Republike Srpske usvojila je Zakon o srednjim školama, u kojem se precizno definije obaveza postojanja i djelovanja SAVJETA UČENIKA.

Iako smo tada pomisili da smo obavili svoj zadatak, danas, gotovo dvije godine od usvajanja Zakona, znamo da smo još uvijek na početku. Istina je da SAVJETI UČENIKA formalno postoje u gotovo svim srednjim školama Republike Srpske. Da li zaista djeluju i ostvaruju svoje ciljeve ili služe kao paravan za primjenu zakona pitanje je koje je još uvijek otvoreno. Odgovor na ovo pitanje za SAVJET UČENIKA u vašoj školi možete naći čitajući naredne redove.

4. Pokazatelji razvoja SAVJETA UČENIKA

SAVJETI UČENIKA u mnogim školama ne funkcionišu na zadovoljavajućem nivou. Mnogi će ovakvo stanje pripisati apatiji mladih i cjelokupnom stanju u društvu. Mladi će reći da ih ne podržavaju i da ih sputavaju. Istina je kao i uvijek negdje na sredini. Kao što ni jedno dijete neće naučiti da govori i hoda ukoliko mu u tome kontinuirano ne pomažu roditelji (ili odrasli), tako se ni SAVJETI UČENIKA neće razvijati ni napredovati ako nemaju konstantnu podršku u okolini u kojoj djeluju. Samo partnerski odnosi, u kojima su jasno razgraničene uloge i obaveze svih uključenih strana, urode plodom.

Izborni proces: Zakon jasno propisuje da predstavnike SAVJETA UČENIKA biraju isključivo učenici. Zašto je ovo važno? SAVJET UČENIKA čine izabrani predstavnici svih odjeljenja. U mnogim školama se još uvijek dešava da predstavnike bira razredni starješina uz sasvim logično objašnjenje da on ili ona najbolje poznaju kapacite pojedinih učenika. Ovakav način izbora ne mora nužno da bude loš, jer se u mnogim slučajevima pokazalo da su učenici odabrani na ovaj način izuzetno aktivni. Nažalost, više je suprotnih primjera. Ispitujući ovu problematiku došli smo do sljedećeg zaključka. Učenici odabrani

na ovaj način često ne pokazuju potreban stepen odgovornosti ili se osjećaju odgovorni profesoru koji ih je izabralo, a ne odjeljenju koje predstavljaju. Sa druge strane ni učenici odjeljenja ovako izabranog predstavnika ne prihvataju kao legitimnog predstavnika. Rezultat svega ovoga često se ogleda u neaktivnosti cijelog razreda u radu SAVJETA UČENIKA. Ako imamo u vidu da ovo često nisu pojedinačni primjeri u jednoj školi, možemo procijeniti šanse za uspjeh SAVJETA UČENIKA. Pored toga nerijetko se dešava da predsjednika SAVJETA UČENIKA izabere direktor škole. Posljedice su vam već poznate. Da bi se obezbijedili osnovni preduslovi za funkcionalan rad SAVJETA UČENIKA potrebno je prije svega obezbijediti pravi izborni proces kako u svakom odjeljenju, tako i u okviru SAVJETA UČENIKA (izbor za predsjednika, potpredsjednika itd.). Uspostavljanje kriterijuma za izbor, predlaganje kandidata i omogućavanje učenicima da se sami predlože, predstavljanje kandidata, pa tek onda glasanje, obezbijediće svakom razredu da na pravi način izabere svog legitimnog predstavnika. I, naravno, uvjek treba imati na umu da se ovaj proces može ponoviti svaki put kada predstavnici odjeljenja ili članovi SAVJETA nisu zadovoljni radom izabranih predstavnika.

Pravilnik o radu: Svaki SAVJET UČENIKA mora da ima izrađen pravilnik o radu ili statut rada. Ovim dokumentom definiju se ciljevi rada SAVJETA UČENIKA, članstvo, struktura, način donošenja odluka, dužnosti i obaveze izabranih predstavnika, načine komunikacije SAVJETA UČENIKA sa ostalim tijelima u školi itd. Ovaj dokument treba da izrade članovi SAVJETA UČENIKA uz pomoć profesora ili direktora. Nepostojanje pravilnika često uzrokuje nedosljednost u radu, neodržavanje sastanaka, nepostojanje zapisnika i generalno utiče na efikasan rad SAVJETA UČENIKA. Naime, u nekim školama se dešava da se sastanci SAVJETA UČENIKA nikada ne održavaju, jer nije jasno i precizno definisano ko ih saziva i u kom vremenskom periodu. Ponekad se desi da uslijed nepostojanja zapisnika o dogovorenim obavezama sa prošlog sastanka niko ne bude odgovoran i zadaci se ne izvrše. Nepostojanje pravilnika o radu i zapisnika sa sastanaka često uzrokuje da naredna generacija predstavnika SAVJETA UČENIKA nema nikakvu informaciju čime se bavio SAVJET u prošloj školskoj godini i na taj način se potpuno gubi kontinuitet u radu. Da bi učenici znali da koriste pravilnik i da bi ga poštivali neophodno je da učestvuju u njegovom donošenju, kao i da imaju na umu da je to dokument koji je podložan promjenama ukoliko za tim

postoji potreba. Ukoliko direktor sam donese pravilnik o radu SAVJETA UČENIKA, i nerijetko ga drži u svojoj kancelariji ako bi zatrebao zbog inspekcije, pretpostavljate na kom nivou djeluje SAVJET UČENIKA u toj školi.

Čas odjeljenske zajednice: Redovno održavanje časa odjeljenske zajednice od izuzetne je važnosti za razvoj SAVJETA UČENIKA. Prije svega, na ovom času učenici jednog odjeljenja treba da biraju svog predstavnika u SAVJETU UČENIKA. Izabrani predstavnik na ovom času treba da informiše učenike o radu SAVJETA UČENIKA, da prikuplja prijedloge za rad savjeta, da se informiše o problemima koje po mišljenju jednog odjeljenja treba da rješava SAVJET UČENIKA itd. Ukratko, čas odjeljenske zajednice je jedan od najefikasnijih načina komunikacije SAVJETA UČENIKA sa svim učenicima u jednoj školi. Svjedoci smo situacije u kojoj učenici u mnogim školama nisu upoznati sa aktivnostima SAVJETA UČENIKA. Neinformisanost čak ide do toga da ne znaju ni ko je predstavnik njihovog razreda niti ko je predsjednik SAVJETA UČENIKA njihove škole. U ovim školama istovremeno se ne održavaju časovi odjeljenskih zajednica ili se koriste samo za pravdanje časova i nadoknadu propuštenog fonda časova iz pojedinih predmeta.

Kontakt profesor: Radeći u školama na razvoju SAVJETA UČENIKA došli smo do zaključka da je kontakt profesor magična riječ za razvoj ovog tijela. Činjenica je da su SAVJETI UČENIKA u našem okruženju na samom početku svog razvoja i da trebaju podršku da bi dostigli željeni nivo. Kao i svako dijete koje se razvija i koje očekuje orientaciju i podršku od onih koji znaju kako. SAVJETI UČENIKA u školama koji imaju kontakt profesora koji radi sa SAVJETOM pokazuju znatno veći nivo razvoja, bolje rezultate i kontinuiran rad. Ko treba da bude kontakt profesor? Pokazalo se da je najbolje ako se radi o motivisanoj osobi koja poznaje ciljeve SAVJETA UČENIKA, koja mlade vidi kao pozitivnu snagu i resurs, koja u SAVJETU UČENIKA ne vidi prijetnju ličnom autoritetu i autoritetu profesora u školi i, najvažnije, kojoj je za rad sa SAVJETIMA UČENIKA odvojen fond časova u okviru 40 časovne radne sedmice. To nikako ne treba da bude profesor koji ima najmanji fond časova i koji nikako sebe ne vidi na ovoj poziciji, što je često slučaj.

Plan rada SAVJETA UČENIKA: Na početku svake školske godine SAVJET UČENIKA bi trebalo da izradi godišnji plan rada. Plan treba da sadrži sve aktivnosti koje

će savjet učenika sprovoditi iz mjeseca u mjesec tokom školske godine, a koje su u vezi sa sljedećim ciljevima: izgradnja partnerskih odnosa na relaciji profesor – učenik, razvoj partnerskih odnosa sa savjetom roditelja, način komunikacije sa školskim odborom, promocija i zaštita prava i obaveza učenika, realizacija volonterskih akcija u cilju rješavanja problema u školi i zajednici, rad na organizovanju vanškolskih aktivnosti, promocija rada SAVJETA UČENIKA, organizovanje humanitarnih akcija itd. Nakon izrade plana (u kojoj treba da učestvuju svi članovi SAVJETA UČENIKA) plan bi trebalo istaći na oglasnu tablu SAVJETA UČENIKA, kako bi svi učenici škole mogli da se informišu i uključe u aktivnosti SAVJETA. Ukoliko postoji plan svaki SAVJET UČENIKA može da prati realizaciju postavljenih ciljeva i zadatka i da na taj način evaluira svoj rad, može da rasporedi svoje aktivnosti kontinuirano i uvremenjeno tokom čitave školske godine i naravno realizacijom plana može da pokaže nivo odgovornosti izabralih predstavnika. Ako nema plan, SAVJET UČENIKA često u školama svoje aktivnosti svodi na sastanke na kojima se samo ističu problemi, kritikuju profesori i koji na taj način prikrivaju nezainteresovanost i slab nivo aktivizma izabralih predstavnika savjeta.

Komunikacija sa školskim odborom, nastavničkim vijećem i Savjetom roditelja: Kao što je Zakonom i predviđeno, SAVJET UČENIKA zastupa interes i potrebe učenika pred svim relevantnim školskim tijelima. Da bi se ovo ostvarilo neophodno je kreirati efikasne mehanizme komunikacije između SAVJETA UČENIKA i ostalih tijela u cilju zajedničkog djelovanja po pojedinim pitanjima i učešća u procesu donošenja odluka. Prisustvo predstavnika SAVJETA UČENIKA na sastancima školskog odbora, nastavničkog vijeća i savjeta roditelja kada se donose odluke koje su od važnosti za učenike omogućava i učenicima da daju svoj doprinos i, što je najvažnije, da iskažu stavove onih u čije ime se donose odluke.

Elitizam: Uspješan rad SAVJETA UČENIKA može da donese i neke neželjene rezultate. Naime, ponekad se dešava da sve aktivnosti SAVJETA sprovodi jedna manja grupa učenika koja je često i vrlo zatvorena za "druge koji se žele uključiti". Ukoliko su predstavnici SAVJETA UČENIKA te škole pozvani na seminar, trening ili edukaciju, jedino "oni" mogu da se prijave i da predstavljaju svoju školu. Pored toga "samo oni" odlaze na sastanke, predstavljaju, prezentuju, odlučuju itd. Ovakva situacija onemogućava potencijalno aktivnim članovima

da se uključe i razvijaju SAVJET UČENIKA na kvalitetniji način. Ne treba zaboraviti da je SAVJET UČENIKA organizacija koja predstavlja i zastupa sve učenike jedne škole i u čijem radu mogu učestvovati svi izabrani, pa i zainteresovani učenici.

Način rješavanja problema u školi: Često učenici SAVJET UČENIKA doživljavaju kao servis za rješavanje problema. Ne treba zaboraviti da probleme uvijek treba rješavati prvo tamo gdje su nastali. Npr. učenik koji smatra da ima problem u odnosu sa nekim profesorom prvo bi trebalo da se obrati tom profesoru. Ukoliko se već na ovom koraku problem ne riješi (a najčešće se riješi), sljedeći korak je obraćanje razrednom starješini. Ako se i na ovom nivou ne dođe do željenog razrješenja problema učenik tek tada treba da se obrati predstavniku svog odjeljenja koji će njegov problem izložiti SAVJETU UČENIKA, koji će dalje uz pomoć kontakt profesora poduzeti potrebne korake. Na ovaj način sastanci SAVJETA neće se (kako se to često dešava) svoditi na rasprave o profesorima i pojedinačnim problemima, a i učenici će učiti adekvatniji put ka rješavanju problema na koji nailaze.

Aktivizam: Koliko će SAVJET UČENIKA u jednoj školi biti efikasan i funkcionalan ipak ponajviše zavisi od samih članova SAVJETA i naravno od aktivnosti predsjednika, potpredsjednika, radnih timova itd. Dešava se da učenici u školi nisu zadovoljni radom SAVJETA, ali da ne poduzimaju nikakve korake da se ovo stanje popravi. Ukoliko nisu zadovoljni radom SAVJETA, na njima leži odgovornost da utvrde koji su uzroci za ovakvo stanje i da pokušaju da ga riješe. U svakoj takvoj situaciji trebalo bi da se zapitaju šta su oni poduzeli i, naravno, šta očekuju od svojih predstavnika. Probleme treba rješavati korak po korak. Prvo pozvati na odgovornost izabrane predstavnike, razgovarati sa kontakt profesorom po ovom pitanju i ako je potrebno izabrati nove predstavnike SAVJETA ili predsjednika i ostale članove rukovodstva, a sve u cilju uspostavljanja funkcionalnog i efikasnog SAVJETA UČENIKA.

Nadamo se da ste čitajući ovaj dio zaključili na kom nivou se nalazi SAVJET UČENIKA u vašoj školi i definisali probleme sa kojima se susrećete u svom radu, a koje bi trebalo otkloniti. Drugi dio ovog priručnika sadrži set radionica koji vam može pomoći da riješite neke od problema. Radionica "Izbori" pomoći će vam da u svom odjeljenju izaberete predstavnika vašeg odjeljenja ili da na prvom sastanku SAVJETA UČENIKA izaberete rukovodstvo. Radionice o planiranju akcije mogu da vam pomognu da kreirate plan rada SAVJETA UČENIKA. Pored

radionica, u ovom priručniku se nalaze i savjeti na koji način da vodite sastanke, kako da efikasno komunicirate, kako da motivišete učenike da se uključe u akcije koje organizujte itd. Nadamo se da će vam ovo pomoći da uspješno vodite, radite i učestvujete u SAVJETU UČENIKA.

5. Zašto su nam potrebni SAVJETI UČENIKA?

Postoji mnogo razloga. Pored one priče o uključivanju mladih u procese donošenja odluka mi ćemo istaći jedan drugi, a nama izuzetno važan razlog. Radeci godinama na razvoju SAVJETA UČENIKA imali smo priliku i veliko zadovoljstvo gledati kako sramežljivi i povučeni omladinci postepeno izrastaju u odgovorne, komunikativne, kreativne, asertivne, sposobne, samosvjesne, a ponajviše aktivne građane koji znaju kuda idu i, što je najvažnije, kako do tamo doći. Zbog njih, a i svih ostalih koji će takvi tek postati, neophodni su nam SAVJETI UČENIKA koji svojim radom očigledno pomažu razvoju ličnih kapaciteta svake individue koja učestvuje u njihovom radu.

SAVJETI UČENIKA su do sada uradili bezbroj humanitarnih i volonterskih akcija kako za svoje srednje škole, tako i za svoje zajednice. Realizujući ove aktivnosti pokazali su na koji način oni mogu da doprinesu rješavanju problema kako u školama, tako i u svojim zajednicama. Uključivanje mladih u procese donošenja odluka ne podrazumijeva isključivo dati im pravo da odlučuju, već dati im pravo i obavezati ih da učestvuju u rješavanju problema. SAVJETI UČENIKA svojim aktivnostima pokazuju da predstavljaju resurse koje treba razvijati da bi ih mogli koristiti. Ovom prilikom ne želimo izdvojiti ni jedan SAVJET posebno, jer su mnogi zaslужili pohvalu i mnogi svojim radom svakodnevno pokazuju koliko vrijede i koliko su nam potrebni.

6. Zakonska regulativa

Član 121. Zakona o srednjoj školi glasi ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 38/04):

"Škola ima savjet učenika.

Obaveza srednje škole je da pruži pomoć učenicima u osnivanju savjeta učenika.

Članove savjeta učenika biraju učenici.

Broj članova, način i procedura osnivanja i rada savjeta učenika utvrđuje se opštim aktima škole.

Savjet učenika: promoviše interesu škole u zajednici na čijem području se škola nalazi, predstavlja stavove učenika školskom odboru škole, podstiče angažovanje učenika u radu škole, informiše školski odbor škole o svojim stavovima kada ocijeni da je to potrebno ili po zahtjevu školskog odbora, po svakom pitanju koje se odnosi na rad i upravljanje školom, promoviše prava učenika i podstiče društveno koristan rad u zajednici, razmatra pitanja uspjeha učenika, rada učeničke zadruge, školskog kalendara, ekskurzija učenika, uslova rada škola i drugih pitanja utvrđenih aktima škole, učestvuje u izradi i realizaciji odgovarajućih projekata kojima se podstiče i unapređuje obrazovni rad u školi.

Savjet roditelja i savjet učenika škole mogu djelovati u zajedničkom savjetu u koji će biti uključeni roditelji, nastavnici, učenici, zaposleni u školskoj administraciji i zainteresovani predstavnici lokalne zajednice."

7. Program interaktivnih radionica prilagođen za izvođenje na časovima odjeljenske zajednice

Učenici su nam često postavljali pitanja na koji način da pokrenu akcije u svojim školama; na koji način da zainteresuju učenike iz svojih razreda da se aktivno uključe u rad SAVJETA UČENIKA i aktivnosti koje organizuju; na koji način da iskustva, znanja i vještine koje stiču na radionicama prenesu na svoje prijatelje iz škole i razreda.

Ovaj dio priručnika u sebi sadrži set radionica koje učenici nakon obuke koju su prošli mogu realizovati sa učenicima iz svog razreda. Cilj ovih radionica je prije svega povećanje aktivizma među srednjoškolcima kroz bolju komunikaciju, timski rad i volonterizam i naravno razvoj SAVJETA UČENIKA.

Predlažemo da ih, u dogovoru sa vašim razrednim starješinom, realizujete u okviru časova odjeljenske zajednice. Za to vam je potrebno: malo slobodnog vremena, dobra volja, motivacija i veliki osmeh. Znamo da sve ovo posjedujete.

7.1. Radionice

Sve radionice se izvode tako da učenici sjede u krugu. Ovakav raspored je neophodan da bi se ostvarila što je moguće bolja komunikacija među njima. Voditelj radionice takođe sjedi u krugu, obično u blizini table da bi tokom radionice mogao da nešto zapiše, ukoliko je potrebno. Prije svake radionice potrebno je, dakle, pripremiti prostor u kojem se radionica odvija (skloniti školske klupe u stranu) i materijal potreban za radionicu (obično tablu, kredu i spužvu). Pored toga, a što je najvažnije, voditelj se prije svake radionice mora dobro pripremiti za vođenje. Tokom pripreme dobro iščitajte radionicu iz brošure, pripremite uputstva za učesnike, razmislite o eventualnim dodatnim pitanjima koje možete postavljati tokom diskusije i odaberite igricu iz kataloga igara koju možete sa učenicima odraditi na početku, između dvije vježbe ili na kraju radionice.

7.2. Upoznavanje i grupni ugovor

Uputstvo za voditelja radionice:

Učenici iz vašeg razreda se vjerovatno dobro poznaju. Međutim, postoji način da se upoznaju još bolje. Kroz slijedeće dvije vježbe, učenici će imati priliku da predstave svoja interesovanja, planove za budućnost, stvari koje vole, prijatelje, za njih značajne ljudе, svoju porodicu, šta žele da postanu itd.

Prije samog izvođenja vježbe upoznajte učesnike sa temom radionice i vremenskim trajanjem. Pozovite ih da se aktivno uključe u rad i omogućite im da postave pitanja.

Prva vježba:

- Zamolite učenike da na listu papira (iz sveske), nacrtaju (olovkom) obrise svoga tijela (crtež svoje figure) i da odgovore na slijedeća pitanja (onako kako je prikazano na crtežu). Vježbu svaki učenik radi individualno 10–15 minuta.
Pitanja: glava: ja sam...?; grudi: šta i koga volim?; ruka: šta voliš da radiš?, druga ruka: šta namjeravaš da radiš u budućnosti?; noge: moja porodica...?, druga noge: moji prijatelji...?
- Kada svi učesnici završe crtež i odgovore na pitanja zamolite ih da u krugu predstave svoj rad. Učenici treba jedan po jedan da prezentuju svoj crtež. Nakon prezentacije svakog rada dopustite drugim učesnicima da postavljaju pitanja učeniku koji prezentuje ukoliko to žele.



Druga vježba:

1. Podijelite učenike u parove (najbolje je da se podijele onako kako sjede).
2. Zamolite svaki par da u narednih 10 minuta, svaki član para ispriča drugom članu kako sebe vidi u narednih pet godina? Kažite im da se pažljivo slušaju jer će u narednom koraku radionice, predstavljati jedan drugoga.
3. Nakon što su parovi obavili svoj zadatak, zamolite ih da svaki član para predstavi kako drugi član para vidi sebe u narednih pet godina?

Nakon što ste odradili ove dvije vježbe zamolite grupu da u cilju boljeg rada na narednim radionicama zajednički donešete grupni ugovor. Grupni ugovor treba da definiše na koji način će grupa tokom radionica da funkcioniše, kojih će se pravila pridržavati i koje će principa poštovati. Svaki član grupe tj. učenik, kao i voditelj, ima pravo da predloži dijelove grupnog ugovora. Ukoliko se čitava grupa usaglasi sa tim prijedlogom, onda se prijedlog piše na zajedničku listu. Kada se izlože i usvoje svi prijedlozi voditelj na veliki list papira napiše grupna pravila. Bilo bi dobro da su grupna pravila tokom svake radionice istaknuta na vidljivom mjestu, da bi se članovi grupe i sam voditelj mogli na njega pozivati ukoliko dođe do kršenja ugovora ili problema u radu. Grupni ugovor nikad nije konačan i nepromjenljiv. On se tokom rada može mijenjati i dopunjavati na prijedlog učenika ili voditelja ukoliko se čitava grupa usaglasi sa predloženim. U nastavku se nalazi primjer grupnog ugovora.

Primjer:

Grupni ugovor:

- Svi dolaze na vrijeme.
- Dok jedan priča ostali slušaju.
- Dignuti ruku za riječ.
- Svi aktivno učestvuju u radu.
- Fokusiranost na temu.
- Nema vrijeđanja...
- Nema tačnih i pogrešnih niti glupih odgovora.
-
-

Ukoliko ostane vremena predložite učesnicima da za kraj odigrate jednu igricu (iz kataloga igara).

7.3. TIMSKI RAD

RADIONICA

Uputstvo za voditelja:

- Tokom ove radionice učenici će imati priliku da na različite načine donose odluke. Cilj radionice je da učenicima pruži iskustvo učešća u procesu donošenja odluka i da se kroz diskusiju u čitavoj grupi donesu zaključci o efikasnim načinima donošenja timskih odluka. Radionica se sastoji iz dva dijela. Prvi dio je vježba kroz koju će učesnici prvo individualno, zatim u paru, pa u malim grupama i na kraju u velikoj grupi donositi odluke. Drugi dio radionice je diskusija u čitavoj grupi u kojoj treba da se definišu zajednički zaključci: na koji način se u timu efikasno donose odluke, šta može pomoći u komunikaciji, koja ponašanja otežavaju proces donošenja odluka itd.
- Prvo sa učesnicima odigrajte jednu igricu iz kataloga igara.

Vježba:

1. Zamolite svakog učesnika da izdvoji pet stvari koje bi ponio sa sobom na pusto ostrvo.
2. Nakon toga ih podijelite u parove i zamolite ih da u paru razmjene svoje popise stvari i da naprave zajedničku listu pet stvari.
3. Nakon toga оформите male grupe od po šest učenika i zamolite da ponove postupak.
4. Na kraju kada su sve male grupe donijele grupne odluke zamolite učesnike da se vrate u veliku grupu i da na nivou čitave grupe donesu zajedničku odluku (popis pet stvari koje bi sa sobom ponijeli na pusto ostrvo) sa kojom će se slagati svi članovi



grupe. Recite učesnicima da za donošenje grupne odluke na raspolaganju imaju najviše 20 minuta i da svoju konačnu zajedničku odluku (popis stvari) treba da napišu na tabli.

Diskusija:

Nakon što su učesnici donijeli zajedničku grupnu odluku zamolite ih da prokomentarišu situaciju donošenja odluka. Pitanja koja slijede mogu vam pomoći u vođenju diskusije:

- Na koji su način sastavljali listu?
- Kako im je bilo donijeti odluku u paru u poređenju sa donošenjem odluka u malim grupama?
- Šta misle o procesu donošenja odluke na nivou čitave grupe?
- Kako su se osjećali tokom donošenja odluka?
- Da li su se aktivno uključili u donošenje odluke ili su bili samo posmatrači?
- Da li su svi zadovoljni konačnom odlukom?
- Da li je tokom donošenja odluke u velikoj grupi neko od učenika preuzeo inicijativu i ako jeste na koji način, mogu li to da prokomentarišu?
- Koje su bile olakšavajuće, a koje otežavajuće okolnosti prilikom donošenja odluke?
- Na koji način donose odluke u nekim drugim situacijama npr. u društvu, u porodici, u školi itd.?
- Da li su svi učesnici imali dovoljno vremena da se izjasne o pojedinim pitanjima tokom donošenja odluka, da komentarišu svoje i stavove drugih učenika?
- Da li su se borili za usvajanje njihovih prijedloga i na koji način?
- Da li se zajednička lista stvari slaže u potpunosti sa individualnom listom nekog učenika?

Na kraju diskusije izvucite zajednički zaključak o čemu treba voditi računa prilikom donošenja odluka, koji su to olakšavajući a koji otežavajući faktori ili ponašanja u ovom procesu, koja pravila treba poštovati prilikom donošenja odluka itd.

Na kraju radionice pitajte učenike da prokomentarišu ukoliko žele: kako se osjećaju, šta im se dopalo tokom radionice, a šta ne itd. Predložite im igricu za kraj.

RADIONICA

Uputstvo za voditelje:

U toku ove radionice učenici će imati priliku da stiču znanje o efikasnom načinu izbora predstavnika odjeljenja. Ova radionica može poslužiti tokom izbora učenika koji će predstavljati odjeljenje u SAVJETU UČENIKA, a takođe i tokom izbora predsjednika SAVJETA UČENIKA. Na ovaj način možete birati i vođu bilo koje grupe koja treba da odradi određeni zadatak, npr. volontersku akciju u vašoj školi.

Prva aktivnost:

Objasnite učenicima da će tokom ove radionice imati priliku izabrati predstavnika svog odjeljenja. Pitajte ih kako se do sada odvijao taj proces i recite im da ćete ih naučiti metodu izbora koja će zadovoljiti sve učesnike ovog procesa.

Prvo im na tabli napišite korake u izbornom procesu:

1. Određivanje kriterijuma (vještina, osobina, znanje, itd.) koje treba da posjeduje izabrana osoba;
2. Predlaganje kandidata;
3. Predstavljanje kandidata;
4. Glasanje;
5. Proglašenje izabranog predstavnika.

Druga aktivnost:

Nakon što ste napisali korake, pitajte učenike koje osobine treba da posjeduje osoba koja će ih predstavljati? Kakvog predstavnika bi željeli da imaju? Koje su to vještine koje taj učenik treba da posjeduje? Ukoliko imaju poteškoća sa definisanjem ovih osobina postavite im sljedeća pitanja: Da li to treba da bude komunikativna osoba? Da li mora biti odgovorna? Treba li posjedovati neko iskustvo za ovu poziciju? Da li to treba biti aktivan učenik ili učenica? Da li ta osoba treba da ima dovoljno vremena za vanškolske aktivnosti? Treba li biti motivisana za ovu poziciju? itd.

RADIONICE

Treća aktivnost:

Nakon što ste sa učenicima definisali kriterijume za izbor (odnosno kakvu osobu želite) zamolite učenike da predlože svoje kandidate. Istovremeno pozovite učenike da se i sami predlažu. Nakon što su učenici predložili kandidate (broj kandidata nemojte ograničavati) napišite njihova imena na tablu.

Četvrta aktivnost:

Kandidate zamolite da pripreme prezentaciju u trajanju od pet minuta. Prezentacija bi trebalo da sadrži odgovor na dva pitanja: "Zašto smatram da bih ja bio najbolji predstavnik?" i "Šta namjeravam da uradim tokom perioda u kojem ću predstavljati odjeljenje?". Predloženi kandidati mogu da kreiraju svoju prezentaciju kako god to oni žele. Kažite im da će nakon njihove prezentacije učenici odjeljenja, pa i drugi kandidati imati priliku da im postavljaju pitanja. Dajte kandidatima 15 minuta da se pripreme. Dok se kandidati pripremaju vi uzmite list papira i isjecite ga na onoliko papirića koliko ima kandidata. Na svakom papiriću napišite broj (od 1 do ...), presavijte papirić i zamolite kandidate da izvuku svoj redni broj (broj kojim će se redom prezentovati).

Peta aktivnost:

Prozivajte kandidate onim redom kako su izvukli brojeve, mjerite im vrijeme prezentacije i nakon što obave prezentaciju dopustite drugim učenicima da postavljaju pitanja isključivo kandidatu koji se trenutno predstavlja. Nakon pitanja i odgovora, prozovite sljedećeg kandidata i tako sve redom do kraja.

Šesta aktivnost:

Zamolite učenike da na listić papira napišu ime kandidata za kojeg smatraju da najviše zadovoljava ranije uspostavljene kriterijume. Kada svi napišu svoj izbor, prikupite sve papiriće i prebrojite glasove.

Napomena: Pošto se učenici u razredu međusobno druže, da bi izbjegli situaciju da neko izabere svog prijatelja (jer misli da će mu se drug ili drugarica naljutiti ako ne glasa za njih), a ne kandidata za kojeg smatra da je najbolji, nemojte glasati dizanjem ruke.

Sedma aktivnost:

Proglašite pobjednika i čestitajte mu. A čestitajte i sebi, izbrali ste predstavnika razreda. Vama i ostalim učenicima preostaje da ga podržavate i da pratite njegov rad, pa i da ga smijenite i izaberete novog ukoliko ne ispunjava svoje dužnosti.

RADIONICA

Uputstvo za voditelje:

U toku ove radionice učenici će imati priliku da razviju vještine komunikacije i da uvide osnovne probleme u komunikaciji. Radionica se sastoji od dvije vježbe i diskusija na kraju svake vježbe.

Vježba broj 1

1. Pronađite jednog učenika dobrovoljca. Njega zamolite da ostane u učionici a ostale da izađu van.
2. Učeniku dobrovoljcu kažite da će mu sada pročitati jedan tekst, koji on treba što bolje da zapamti. Tekst koji slijedi dobrovoljcu pročitajte dva puta. "Nizak smeđokosi dječak više na visokog plavokosog dječaka zbog toga što je sestra niskog smeđokosog dječaka bila vrlo gruba prema bratu visokog plavokosog dječaka, ali sad su ponovo svi prijatelji."
3. Nakon što ste dobrovoljcu pročitali ovu rečenicu zamolite ga da to što je čuo što tačnije prenese sljedećem učeniku koji ulazi u učionicu. Zatim uvedite jednog učenika u učionicu i kažite mu da će sada da čuje od učenika dobrovoljca jednu priču i da treba što pažljivije da sluša, a da pri tome ne može da postavlja pitanja niti da zapisuje. Kada učenik dobrovoljac ispriča priču drugom učeniku, zamolite drugog učenika da to što je čuo ispriča sljedećem. Postupak ponavljajte dok se svi učenici ne izredaju. Pri tome učenike koji se nalaze u učionici zamolite da budu tihi, da ne komentarišu proces i da prate šta se dešava sa pričom.
4. Posljednji učenik pred svima saopštava "verziju" priče koju je čuo. Najbolje je da zamolite posljednjeg učenika da priču napiše na tabli radi lakšeg poređenja.
5. Voditelj zatim pročita početnu verziju priče pred svim učenicima i poredi do kakvih promjena je došlo.
6. Nakon što ste odradili vježbu zamolite učesnike da prokomentarišu. U toku diskusije treba voditi računa o sljedećim pitanjima:
 - Šta se desilo sa sadržajem priče?
 - Zbog čega?

- Da li im je situacija iz vježbe poznata iz svakodnevnog života, sa čim mogu da je uporede (tračevi, mediji, propaganda, itd.)?
- Kako su se osjećali dok su učestvovali u vježbi?
- Koliko su se trudili da zapamte tekst, na koji način su ga pamtili?
- Koliko im je bila otežana situacija instrukcijom da ne mogu da postavljaju pitanja niti da zapisuju?
- Koji su po njima bili otežavajući faktori?
- Na koji način se komunikacija u ovoj vježbi mogla poboljšati?

Vježba broj 2

1. Ponovite isti postupak kao i u vježbi broj 1. samo što ovaj put umjesto teksta primjenite crtež koji se nalazi na narednoj stranici. Učeniku dobrovoljcu pokažite crtež iz brošure i zamolite ga da isključivo verbalnim putem prenese sljedećem učeniku šta je vidio.

2. Postupak ponovite sa svim učenicima.

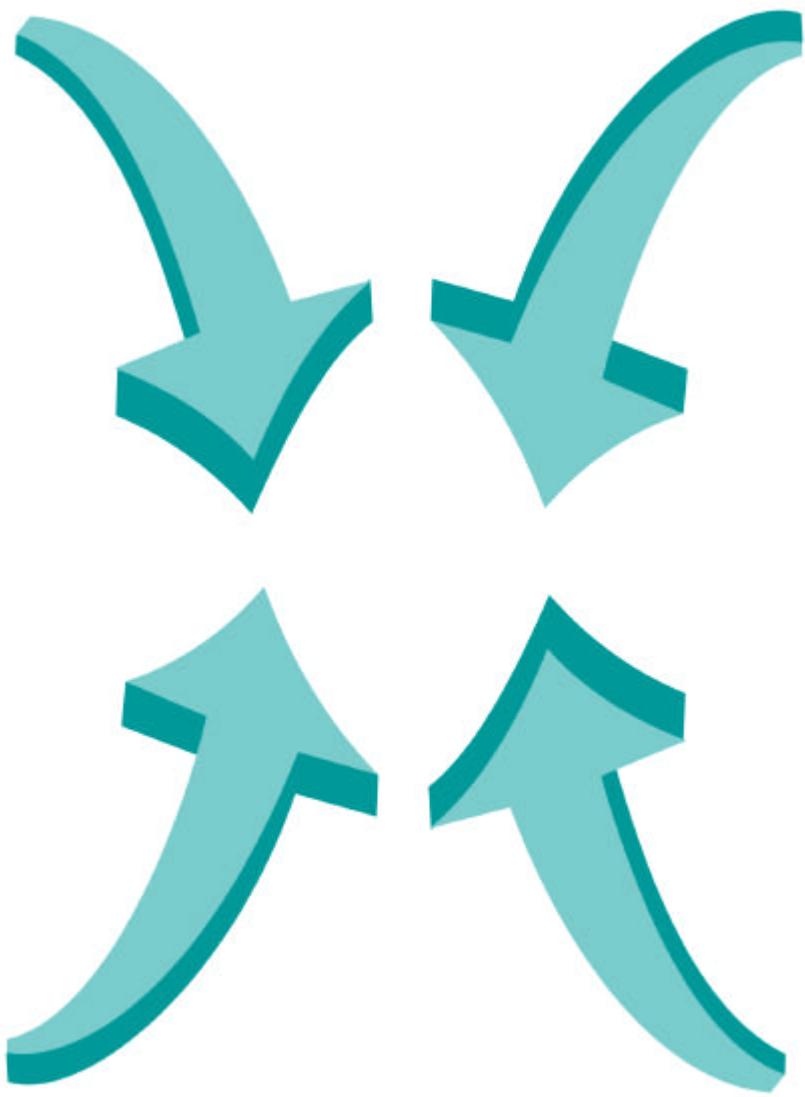
3. Posljednji učenik treba da ono što je čuo od pretposljednjeg učenika nacrt na tabli.

4. Sa učenicima zatim prokomentarišite kao i u prethodnoj vježbi i pokušajte zajedno utvrditi da li su postojale razlike između izvođenja prve i druge vježbe, koliko je teško informaciju o crtežu prenositi isključivo verbalnim putem itd.

Na kraju radionice zamolite učesnike da zajedno ili u malim grupama (ukoliko vam je ostalo dovoljno vremena) definise:

- faktore koji ometaju komunikaciju (proces prenošenja informacija),
- faktore koji olakšavaju komunikaciju.





7.6. KOMUNIKACIJA -AKTIVNO SLUŠANJE

RADIONICA

Uputstvo za voditelja:

Kroz ovu radionicu učenici će imati priliku upoznati se sa značajem aktivnog slušanja u svakodnevnoj komunikaciji. Radionica se sastoji od vježbe i diskusije. Prije radionice voditelj treba da se pripremi tako što će pročitati dio iz brošure koji se odnosi na aktivno slušanje i da pripremi igrice koje će koristiti tokom radionice (na početku ili na kraju).

Vježba:

1. Podijelite učenike u parove. Zamolite da svaki par odredi po jednog dobrovoljca iz svog para.
2. Izvedite dobrovoljce van učionice i kažite im da kada se vrate u učionicu drugoj osobi iz para ispričaju jedan radostan, za njih veoma značajan, događaj iz njihovog života.
3. Zamolite učenike koji se nalaze van učionice da ostanu tu dok ih vi ne pozovete. Vi se vratite u učionicu i preostale učesnike zamolite da dok im osoba iz para bude nešto pričala pokušaju da je ne slušaju i da to otvoreno pokazuju, na primjer: okreću glavu, imaju nezainteresovan izraz lica, gledaju u stranu, zijevaju, stalno gledaju na sat, pokušavaju čuti šta priča neko drugi, odvezuju i zavezuju pertle na cipelama itd. (pri tome im ne odajete uputstvo koje ste dali učenicima koji se nalaze van učionice).
4. Pozovite učenike da uđu u učionicu i zamolite ih da sa svojim parom odrade ono što ste od njih tražili.
5. Kada se priča među parovima utiša zamolite ih da ponovo izađu van učionice isti oni učenici kao i u prethodnom dijelu. Učenicima koji su pričali događaj iz svog života kažite da kada se vrate u prostoriju pažljivo slušaju šta će im ispričati druga osoba iz para. Učenicima koji su u prethodnom dijelu glumili da ne slušaju, recite da ispričaju jedan sretan događaj iz svog života isključivo pantomimom, ne koristeći riječi, dakle neverbalnim putem.
6. Zamolite učenike da uđu u prostoriju i da u paru odrade ono što ste od njih tražili.
7. Nakon što su parovi završili počnite diskusiju.

26

Diskusija:

Sa učenicima počnite diskusiju u kojoj možete koristiti sljedeća pitanja:

- Kakav je osjećaj kada vas neko ne sluša, a kakav kada vas neko sluša?
- Kako ste se osjećali dok ste bili slušač, odnosno osoba koja se trudi da ne sluša?
- U kojem dijelu vježbe ste se najbolje osjećali a kada vam je bilo najteže?
- Koliko dobro ste u vježbi kada je korištena pantomima uspjeli razumjeti osobu koja vam nešto saopštava i kako su se osjećali oni koji je trebalo da nešto saopšte ne koristeći govor?
- Zamolite učenike da navedu pokazatelje aktivnog slušanja, dakle na osnovu čega oni donose zaključak o tome da li ih osoba sluša ili ne?

Tokom diskusije zapišite na tabli:

- koje su to pokazatelje neslušanja učenici identifikovali i izdvojili kao značajne i bitne za dobру komunikaciju?
- koje su to pokazatelje slušanja učenici identifikovali i izdvojili kao značajne i bitne za dobру komunikaciju?

Ukoliko vam je ostalo dovoljno vremena ponudite učenicima da zajedno odigrate jednu igricu koju ste pripremili iz kataloga igara.

7.7. KOMUNIKACIJA - "JA" GOVOR

RADIONICA

Uputstvo za voditelja:

U toku ove radionice učenici će imati priliku da se upoznaju sa nenasilnom komunikacijom i da direktno vježbajući kroz igrokaz – teatar primijene znanje stečeno na radionici u praksi. Radionica se sastoji iz tri dijela. U prvom dijelu učenici će prikazati jednu scenu u kojoj dominira loša komunikacija. Nakon toga, u drugom dijelu voditelj radionice će učenike upoznati sa strukturom jedne od tehniku nenasilne komunikacije – "JA" GOVOROM. U trećem dijelu radionice učenici će ponoviti scenu koju su prikazali u prvom dijelu, pokušavajući primijeniti tehniku koja im je predstavljena. Za ovu radionicu nije potrebno da pripremate igrice jer je dinamika radionice vrlo živa i aktivno uključuje sve učenike. Prije radionice voditelj treba da pročita i pripremi dio iz brošure koji se odnosi na "JA" GOVOR.

Vježba broj 1

1. Podijelite učenike u male grupe (pet do šest učenika). Kažite im da u malim grupama osmisle scenu iz svakodnevnog života, a najbolje iz škole, u kojoj dominira loša komunikacija. Za osmišljavanje i pripremu scene koju prikazuju imaju na raspolaganju 10 minuta. Pojasnite učenicima da je potrebno da pripreme scenu tako da svaki učenik u sceni koja se prikazuje ima svoju



ulogu i tekst koji izgovara. Tu scenu će svaka mala grupa predstaviti nakon 10 minuta ostalim učenicima.

2. Nakon 10 minuta (vodite računa o proteklom vremenu da bi uspjeli da realizujete čitavu radionicu) pozovite male grupe da jedna po jedna predstave scene loše komunikacije koje su pripremili.
3. Nakon prezentacije svih scena (ili svake pojedinačno, u zavisnosti od broja grupa, dužine trajanja scena i različitosti tema koje dominiraju scenama) prodiskutujte sa učesnicima (postavljajući pitanja) o elementima loše komunikacije koje su primijetili u pojedinoj ili svim scenama.

Vježba broj 2

1. Upoznajte učenike sa "JA" GOVOROM i predstavite im strukturu "JA" GOVORA (pročitajte dio u brošuri koja se odnosi na "JA" GOVOR i pripremite se prije radionice da to prezentujete pred učenicima. Najbolje bi bilo da strukturu "JA" GOVORA i ponešto iz teorije što na najbolji način prikazuje vaše razumijevanje ove teme pripremite unaprijed tako što ćete to što učenicima želite da kažete unaprijed napisati na velikom listu papira ili tabli).
2. Struktura "JA" GOVORA
 - A. **"Kada vidim da..."**
govorimo o postupku druge osobe; opisujemo situaciju onako kako se stvarno i desila bez vrednovanja ili ocjenjivanja;
 - B. **"... ja osjećam..." ili "...poželim da..."**
govorimo o svojoj reakciji koju je kod nas izazvalo takvo ponašanje bez samooptuživanja i pravdanja;
 - C. **"...želio bih da..." ili "...volio bih..."**
govorimo o ishodu (odnosno o onome kako želimo da se ta situacija završi ili razriješi) bez naredbi i ucjena.
3. Nakon što ste prezentovali strukturu "JA" GOVORA možete učenicima pokazati njegovu praktičnu primjenu u svakodnevnom životu, a evo i kako. Recite im da pokušaju da zamisle situaciju (u kojoj se svako od njih može naći) da dolaze umorni iz škole i da nailaze na nered u njihovoj sobi koji je načinio njihov mlađi brat ili sestra. Pitajte ih kako bi oni reagovali u toj



situaciji? Najčešće se u takvim situacijama reaguje optužujući drugu osobu i često možemo da čujemo izjave tipa: "Dosta mi je više tebe!!!", "Ti meni ovo uvijek priređuješ!!!", "Ti si nemoguća osoba, sa tobom se ne može nikako izaći na kraj!!!", ili nešto slično. Najčešće ovakva optužujuća komunikacija dovodi do konflikta i može da utiče na odnos sa tom osobom. Pitajte zatim učenike kako bi trebalo da izgleda komunikacija u kojoj se koristi tehnika "JA" GOVORA u ovoj situaciji? Postepeno ih navodite da prvo

opisuju situaciju, pa zatim da kažu kako se osjećaju i na kraju kako bi voljeli da riješe tu situaciju, odnosno šta žele da druga strana uradi da bi se oni bolje osjećali. To može da izgleda ovako: "Kada nakon napornog dana u školi dođem kući i vidim ovaj nered koji se nalazi u mojoj sobi jako se iznerviram i naljutim i stvarno bi želio da to pospremiš." Ovakva rečenica najčešće neće izazvati svađu i obje strane u toj komunikaciji će se bolje osjećati nego u prethodnoj situaciji.

Vježba broj 3

Zamolite učenike da ponovo u malim grupama pokušaju da scenu koju su prezentovali na početku radionice, u kojoj je dominirala loša komunikacija, prezentuju ponovo, ali ovaj put koristeći elemente "JA" GOVORA (ukoliko vam nije ostalo dovoljno vremena odlučite se za manji broj grupe ili samo jednu grupu koja će prezentovati scenu).



Uputstvo za voditelja:

Ova radionica ima za cilj da učenike upozna sa pojmom volonterizma, sa prednostima i nedostacima volonterizma. Radionica se sastoji iz dva dijela. Voditelj treba da prije radionice pripremi i igrice iz kataloga igara koje učenicima može da ponudi na početku, između dva dijela i na kraju radionice.

Vježba broj 1

1. Na tabli napišite velikim slovima VOLONTERIZAM.
2. Zamolite učenike da kažu šta im prvo pada na pamet kada čuju ili pročitaju riječ volonterizam.
3. Na tabli (oko riječi VOLONTERIZAM) zapisujte SVE asocijacije (riječi) koje učenici dobiju kada čuju ovu riječ. Voditelj tokom ove vježbe ne diskutuje niti postavlja pitanja zbog čega pojedini učenici imaju određene asocijacije. Važno je da SVE što je rečeno, bez vrednovanja ili ocjenjivanja tačnosti, bude zapisano na tabli, jer svaka asocijacija koja se pojavila zavređuje pažnju. Pored toga voditelj može (naročito ukoliko učenici nemaju u početku dovoljno asocijacija, a u cilju poticanja aktivnosti) da zapiše i svoje asocijacijske na ovu temu.
4. Nakon što su iscrpljene sve asocijacije, voditelj treba da pročita SVE što se nalazi na tabli i da kratko sa učenicima prokomentariše bogatstvo različitosti asocijacija (riječi) koje su se pojavile tokom vježbe.
5. U toku diskusije pitajte učenike šta je volonterizam za njih? Ukoliko se učenici ustručavaju da daju odgovor na ovo pitanje recite im da od njih ne očekujete definiciju već samo njihovo razmišljanje o volonterizmu.
6. Na samom kraju diskusije izvucite zaključak, odnosno odredite zajedničku definiciju volonterizma sa kojom se učenici mogu složiti i napišite to na tablu.

Odigrajte jednu igricu koju ste ranije pripremili ili pitajte učenike da ponovite neku od igrica koju ste u prethodnim radionicama igrali, a koja se njima posebno dopala.

Vježba broj 2

1. Podijelite učenike u male grupe (pet do šest učenika).
2. Kažite im da u malim grupama odrede koje su po njima prednosti, a koji su nedostaci volonterizma (odnosno koje sve pozitivne promjene u društvu može da doneše volonterizam, šta svaki član društva može da dobije volonterizmom, na koji način društvo vrednuje volonterizam, kakvi su stavovi i razmišljanja ljudi u zajednici o volonterizmu, kakva su razmišljanja među mladima, srednjoškolcima, roditeljima o osobi koja je volonter, itd.). Dajte im 10 do 15 minuta da to urade i zamolite ih da prednosti i nedostatke zapišu na list papira koje će jedan ili dva učenika prezentovati ostalim učenicima. Nakon svake prezentacije dozvolite učenicima da postave pitanja grupi koja prezentuje ukoliko postoje neke nejasnoće ili zainteresovanost za određeni dio prezentacije.
3. Kada se završi rad u malim grupama (vodite računa o vremenu) pozovite grupe da jedna po jedna prezentuju svoj rad.
4. Na kraju kada su se sve prezentacije završile izdvojite sve prednosti i nedostatke koje su učenici naveli i ukoliko želite zapišite ih na tablu ili papir koji možete okačiti u vašem razredu.



32

Uputstvo za voditelja:

Kroz ovu radionicu učenici će imati priliku da rasvijetle svoju motivaciju za uključivanje u volonterske aktivnosti, odnosno motivaciju da postanu volonteri. Pored toga učenici će raditi na osmišljavanju postupaka koji bi omogućili uključivanje većeg broja srednjoškolaca u volonterske akcije. Radionica se sastoji iz dva dijela (vježbe i diskusije) i potrebno je pripremiti igrice koje se sa učenicima mogu odigrati na početku ili na kraju radionice.

Vježba:

1. Podijelite učenike u dvije grupe i to plavu i žutu.
2. Učenicima iz plave grupe dajte papirić na kojem ste zapisali sljedeće:
PLAVA GRUPA

Vi ste grupa učenika koji su vrlo aktivni u školi i odlučili ste da u narednih mjesec dana organizujete akciju čišćenja školskog dvorišta. Vi smatrate da čistoća školskog dvorišta nije isključivo problem uprave vaše škole, odnosno osoba koje održavaju čistoću u vašoj školi, već da je to zajednički problem svih osoba, i učenika i profesora i uprave škole. Stvarno vam je dosadilo da gledate tu nagomilanu prljavštinu u školskom dvorištu i odlučili ste da učinite nešto povodom ovog problema. Razgovarali ste sa direktorom i profesorima i oni su podržali vašu akciju. Međutim, vaša grupa je mala i čini je nedovoljan broj učenika (oko 15,) a da bi kvalitetno i brzo odradili taj posao potrebno vam je da se uključi veći broj ili svi učenici u vašu akciju. Pored toga razmišljali ste o tome da nakon akcije organizujete neku aktivnost (zabavno veče ili slično) u vašoj školi kroz koju će se učenici dobro provesti i proslaviti svoj rad.



Organizovali ste sastanak na koji ste pozvali neke učenike i na kojem želite da ih ubjedite da se uključe u vašu akciju.

3. Učenicima iz žute grupe dajte papirić na kojem ste zapisali sljedeće:
ŽUTA GRUPA

Vi ste grupa učenika koji su čuli da se u vašoj školi sprema akcija čišćenja školskog dvorišta. Niste mnogo zainteresovani da se uključite u tu akciju jer nemate dovoljno informacija o akciji. Nejasno vam je ko to organizuje, kada će se to desiti, da li će taj dan biti nastave ili ne itd. Pored toga smatrate da je čistoća školskog dvorišta isključivo problem uprave škole, odnosno osoblja koje se brine o čistoći i vi ne vidite mnogo razloga da se sada vi uključujete u tu akciju. Pozvani ste na sastanak za koji su vam rekli da će se tamo predstaviti akcija čišćenja. Vas najviše interesuje da se u školi održi zabavno veče, jer smatrate da su učenici zasluzili da im se pruži šansa da se provedu i zabave na takav način.

4. Nakon što ste dali uputstva na papiru plavoj i žutoj grupi, zamolite svaku grupu da ih ne komentarišu sa drugom grupom, već da se unutar svake grupe pripreme za sastanak. Grupama za pripremu dajte 15 minuta. Recite im da će nakon pripreme održati zajednički sastanak kako im je i napisano u uputstvu. Sugerishite im da priprema za sastanak uključuje određivanje osoba koje vode sastanak, osoba koje će predstaviti ideje, dalje davanje mogućnosti da se postave pitanja i razriješe nejasnoće, uključivanje svih prisutnih u diskusiju itd.



5. Nakon što su se grupe pripremile, zamolite ih da se vrate u veliki krug i da počnu sastanak. Sastanak traje onoliko koliko grupe to žele, odnosno dok se ne doneše zajednički zaključak ili ne zakaže sljedeći sastanak ili dok se ne iscrpi diskusija.

Diskusija:

Tokom trajanja sastanka pratite šta se dešava da bi nakon sastanka mogli da sa grupama prokomentarišete sljedeće:

- Kako je vođen sastanak?
- Da li su imali dovoljno vremena da se pripreme?
- Koji su zaključci sastanka?
- Da li su se tokom sastanka poštovala pravila grupnog ugovora, na primjer, da li su svi pričali u isto vrijeme, da li su poštivali drugačija mišljenja, da li su se međusobno slušali?
- Kako se sastanak završio, u kakvoj atmosferi je počeo i kakva je bila cjelokupna atmosfera tokom sastanka?
- Da li su grupe uspjеле da argumentuju svoje stavove? Da li je grupa koja organizuje akciju čišćenja uspjela da dobro predstavi razloge zbog kojih bi SVI učenici trebalo da se uključe u akciju? Koji su im bili zajednički interesi? Da li je želja za organizacijom zabavne večeri prepoznata kao zajednički interes i da li je mogla da dovede do najboljeg rješenja u kojem bi učenici prvo organizovali akciju čišćenja, a zatim organizovali zajedničku proslavu?
- Postavite pitanje učenicima žute grupe šta je tokom sastanka odlučilo o tome da li žele da se uključe u akciju ili ne? Koji argumenti bi učenike koji nikako ne žele da se uključe u akciju doveli do toga da ti učenici promijene svoje mišljenje.
- Na kraju diskusije na tabli napišite zajedničke zaključke o tome na koji način je moguće uključiti što veći broj učenika u volonterske akcije.

7.10. VOLONTERIZAM PLANIRANJE VOLONTERSKE AKCIJE



Uputstvo za voditelja:

Kroz ovu radionicu učenici će prvo imati priliku da definišu koji trenutno problemi postoje u njihovoј školi, šta oni mogu poduzeti po tom pitanju i kako isplanirati jednu akciju. Radionica se sastoji iz dva dijela i između njih, ukoliko je potrebno, voditelj može ubaciti jednu igricu.

Vježba broj 1

1. Podijelite učenike u manje grupe (5–6).
2. Zamolite ih da u malim grupama odrede koje akcije može poduzeti njihov razred, a koje bi mogle uticati na smanjenje nekih problema na koje oni nailaze (npr.: neuređene učionice, školsko dvorište, nepostojanje sekcija u školama, uništavanje školskog namještaja, organizovanje zabavne večeri, prikupljanje donacija za učenike slabog imovinskog stanja ili za određene institucije, pomoć u učenju učenicima sa slabim školskim uspјehom, organizovanje sportskih takmičenja odnosno turnira u školi itd.). Za rad u malim grupama dajte im 10 minuta.
3. Nakon što završe rad zamolite ih da prezentuju akcije koje su odredili.

Vježba broj 2

1. Nakon prezentacije, recite svakoj maloj grupi da se odluči za samo jednu aktivnost na kojoj će raditi u ovoj vježbi. Bilo bi dobro da se akcije ne ponavljaju, odnosno da svaka mala grupa odabere drugačiju akciju.
2. Kada su grupe odabrale akciju odnosno aktivnost, zamolite ih da sada naprave plan akcije koji treba da uključi sljedeće (za ovu vježbu dajte im 15–20 minuta):
 - Koji je cilj njihove akcije, odnosno šta akcijom žele da postignu?
 - Koliko će trajati akcija?
 - Koliko učenika učestvuje u akciji?



- Šta im je potrebno da organizuju akciju?
 - Od kojih se aktivnosti (tj. šta će raditi) sastoji akcija?
 - Koliko učenika organizuje tu akciju i šta je njihov zadatak, odnosno koja su im zaduženja?
 - Na koji način i ko će informisati profesore i direktora o akciji koju žele poduzeti?
 - Kako će znati da je akcija uspjela?
3. Nakon što su učenici u malim grupama osmislili plan akcije zamolite ih da to prezentuju. Nakon svih prezentacija dogоворите se sa vašim učenicima sljedeće:
- Koju od svih predstavljenih akcija će vaš razred prvo odraditi?
 - Koje akcije i kojim redom će vaš razred realizovati u budućnosti, nakon što organizuje prvu?
 - Odaberite tim (5–7 učenika) koji će biti odgovoran da ovo što ste se dogovorili zaživi u stvarnosti!
 - Zakažite sljedeći sastanak tima na kojem će krenuti organizacija akcije!



8. Na koji način srednjoškolci mogu volontirati?

8.1. Organizovanjem humanitarnih volonterskih akcija!

Humanitarne volonterske akcije podrazumijevaju dobrovoljan rad usmjeren na poboljšanje uslova i kvaliteta života socijalno ugroženih osoba. Da biste uspješno organizovali akciju ovakvog tipa potrebno je da prvo provjerite koji problemi i potrebe postoje u vašoj zajednici. Kada definisete probleme i potrebe, identifikujte one (za početak jednu) na čije rješavanje vi svojom akcijom možete uticati. Nakon toga izradite plan akcije (cilj akcije, koje aktivnosti želite da uradite, u kojem vremenskom periodu, koliko vam je volontera potrebno, na koji način ćete organizovati promociju akcije da biste dobili što veću podršku, odredite tim koji rukovodi akcijom, načine praćenja ostvarivanja rezultata itd.) – pogledaj u brošuri radionicu br. 8 – Planiranje volonterske akcije. Imajte u vidu da je određivanje cilja akcije izuzetno važno i da vaš cilj treba biti specifičan, mjerljiv, dostižan, realan i vremenski dobro određen.

Navećemo vam primjer organizovanja jedne humanitarne volonterske akcije koju već šest godina organizuje OKC uz pomoć SAVJETA UČENIKA iz srednjih banjalučkih škola.

Naziv akcije je "Jedan slatkiš - jedno dijete".

Cilj akcije je sakupljanje slatkiša ili igračaka za novogodišnje paketiće za djecu socijalno ugroženih porodica. Akcija se organizuje tokom decembra i januara svake godine. U svakoj srednjoj školi oformi se tim (najčešće od pet predstavnika SAVJETA UČENIKA), koji je zadužen za koordinaciju ove akcije. Akcija se odvija kroz sljedeće korake:

1. Prve sedmice u decembru organizuje se sastanak SAVJETA UČENIKA na kojem se učenici informišu da će se organizovati akcija i odredi se tim učenika koji će rukovoditi akcijom. Zakaže se novi sastanak za sljedeću sedmicu.
2. Tim koji rukovodi akcijom u roku od sedam dana (a prije drugog sastanka SAVJETA UČENIKA) zatraži dozvolu i podršku za organizovanje ove akcije od rukovodstva škole i profesora.
3. Na drugom sastanku SAVJETA UČENIKA potrebno je odrediti sljedeće:

Na koji način ćete prikupiti podatke o broju djece socijalno ugroženih porodica?

Potrebno je da tim koji organizuje akciju stupi u kontakt sa Centrom za socijalni rad (Opštinom ili sa mjesnim zajednicama) u vašem mjestu i da zajedno sa njima odredite broj djece za koje će se sakupljati novogodišnji paketići, kao i način na koji će se paketići dostaviti korisnicima akcije.

U koje vrijeme (datumi) će se vršiti sakupljanje slatkiša?

Obično se odrede tri dana tokom kojih učenici mogu donositi slatkiše. Potrebno je precizirati datume tokom radne sedmice. Najbolje je da to budu srijeda, četvrtak i petak, kako biste mogli da ponedjeljak i utorak iskoristite za informisanje učenika putem oglasa ili razгласa.

Šta se očekuje od učenika vaše škole?

Učenicima jasno stavite na znanje da je akcija dobrovoljnog tipa, ali i da se od svakog učenika očekuje da u njoj učestvuje. Potrebno je da svaki učenik doneće po jedan slatkiš (ili više ako želi) i na taj način učestvuje u akciji. Informišite učenike da se sakupljaju samo slatkiši fabrički zapakovani (kućna radinost ne dolazi u obzir), čiji je rok trajanja najmanje tri mjeseca i koje nije potrebno držati u frižideru. Na ovaj način obezbjeđujete da ne dođe do kvarenja slatkiša, što bi moglo da vam pokvari akciju.

Odredite mjesto na kojem će se sakupljati slatkiši!

Najbolje je da sa profesorima i direktorom obezbijedite jednu prostoriju koja se zaključava (jer svi vole slatkiše, ali njima u ovom slučaju nisu namijenjeni).

Na koji način ćete informisati sve učenike škole o učešću u akciji?

Najefikasnije je da to uradite putem predstavnika SAVJETA UČENIKA svakog odjeljenja, koji će na času odjeljenske zajednice upoznati ostale u odjeljenju o akciji. Pored toga koristite oglasnu tablu, razglas ili čitanje oglasa po odjeljenjima. Oglas (bilo koje vrste) mora da sadrži cilj akcije, datum prikupljanja slatkiša i mjesto na koje slatkiše treba dostaviti.

Kada i kako ćete pakovati slatkiše u novogodišnje paketiće?

Sortiranje i pakovanje slatkiša obično traje jedan do dva dana. Odredite učenike koji će ovo izvesti. Slatkiše prvo sortirajte po vrsti i veličini i pakujte novogodišnje paketiće imajući u vidu da svaki paketić otprilike treba da bude iste ili slične sadržine. Za pakovanje paketića potrebne su vam vrećice

za novogodišnje paketiće. One su izuzetno jeftine i obično ih učenici nabave putem donacija privatnih lica (vlasnika firmi, prodavnica, preduzeća itd.). Često se dešava da vlasnici samostalnih trgovinskih radnji žele da učestvuju u akciji donirajući kesice za paketiće. Iskoristite njihovu volju i želju.

4. Pratite korake realizacije akcije!

Tim koji rukovodi akcijom treba stalno da vrši nadgledanje da li se akcija odvija onako kako ste se dogovorili.

5. Organizujte dodjelu novogodišnjih paketića.

U saradnji sa Centrom za socijalni rad ukoliko je moguće pozovite djecu kojoj ste namijenili paketiće u vašu školu. Ako želite možete im organizovati prigodan program (Djed Mraz, skečevi, muzika, itd.). Ukoliko ovo ne možete ostvariti organizujte u saradnji sa Centrom podjelu paketića bilo da djeca dođu po paketiće u Centar, bilo da im vi dostavljate na kućne adrese. U svakom slučaju učestvujte u podjeli paketića. Osmjesi i veselje na licima mališana biće vam ogromna nagrada za uloženi trud.

6. Uradite evaluaciju akcije!

Sastanite se i popričajte o tome kako je akcija tekla, šta se moglo još bolje uraditi kako bi sljedeće godine izbjegli početničke greske. I na kraju proslavite uspjeh svoje akcije, zaslužili ste.

Napomene za kraj.

Tokom akcije sakupljajte isključivo SLATKIŠE, a nikako novac. Ukoliko neki učenik ili drugo lice (vlasnik prodavnice) želi da na taj način učestvuje u akciji zamolite ga da za taj novčani iznos on sam kupi slatkiše ili vrećice za novogodišnje paketiće.

Ukoliko želite da vaša akcija ima još veći uspjeh stupite u kontakt sa SAVJETIMA UČENIKA iz drugih srednjih škola u vašem mjestu. Udružite snage i krenite u akciju. Pored akcije "Jedno dijete – jedan slatkiš" možete organizovati i sakupljanje stare odjeće, školskog pribora, udžbenika i knjiga za socijalno ugrožene osobe. Ili to osmislite sami, na osnovu potreba koje uočavate.

8.2. Organizovanjem volonterskih aktivnosti u institucijama

Ukoliko u vašem mjestu postoje institucije u kojima borave djeca, omladina i osobe sa posebnim potrebama ili stara lica – možete organizovati volonterske aktivnosti za korisnike tih institucija. OKC je tokom 2003. i 2004. godine sproveo dva istraživanja: Volonterizam u javnim institucijama i Istraživanje o potrebama i stavovima srednjoškolaca. Rezultati istraživanja pokazali su da se srednjoškolci **žele** uključiti u volonterske aktivnosti i da institucije **imaju veliku potrebu** za angažovanjem volontera, ali da ne poznaju načine na koje bi privukle i uključile volontere u svoj rad. Imajući u vidu ove rezultate, možete svojim angažovanjem pokušati da promijenite ovo stanje na sljedeći način:

Prvo: definisite broj zainteresovanih učenika za ovaku vrstu volonterskog angažovanja i utvrdite koliko slobodnog vremena ovi učenici (dnevno/sedmično/mjesečno) mogu odvojiti za volontiranje.

Drugo: odredite tim koji će organizovati volontiranje u institucijama.

Treće: upoznajte profesore i rukovodstvo škole sa vašim planovima.

Cetvrto: obratite se odgovornim osobama u institucijama i izložite im svoje planove. Provjerite koje su potrebe korisnika institucija, na koji način provode slobodno vrijeme i kako bi vaše angažovanje moglo doprinijeti svakodnevnim aktivnostima u instituciji.

Peto: u dogовору са надležnim organima iz institucija odredite jednu osobu iz institucije koja će biti zadužena za praćenje i superviziju aktivnosti koje vi realizujete. Ova osoba vas prvo treba upoznati sa radom institucije, problemima osoba koje borave u instituciji, načinima ophođenja sa korisnicima, specifičnostima u radu sa ovom kategorijom osoba, kućnim redom institucije, sa zaposlenim osobama u instituciji, sa svakodnevnim aktivnostima, itd.

Sesto: u skladu sa potrebama korisnika institucija i vašim željama i interesovanjima, zajedno sa osobljem institucije kreirajte program volonterskih aktivnosti koje učenici mogu sprovoditi sa korisnicima. Bilo bi dobro da napravite tromjesečni program rada. Program i plan rada treba mjesečno provjeravati i eventualno mijenjati, jer se tokom realizacije mogu pojaviti novi faktori koji utiču na program. Odredite vrijeme u kojem ćete se redovno sastajati sa osobom iz institucije koja je zadužena za vas. Ovi

sastanci treba da služe u svrhu nadgledanja aktivnosti, provjeravanja izvođenja plana i programa i uvođenja novih aktivnosti za korisnike.

Sedmo: počnite sa realizacijom plana. Imajte u vidu da sve poteškoće na koje nailazite treba da rješavate timski – zajedno sa osobom iz institucije koja je za vas zadužena. Zapamtite – vaš zadatak u instituciji je da uljepštate i unaprijedite slobodne aktivnosti korisnika i da upotpunite svoje slobodno vrijeme na koristan način. Vaš imperativ u radu treba da bude obostrano zadovoljstvo, dakle pored korisnika u radu, treba da uživate i vi.

Napomena za kraj.

Tokom 2003/04. i 2004/05. godine banjalučki i prijedorski srednjoškolci organizovali su volonterske aktivnosti u šest institucija koje za svoje korisnike imaju djecu i omladinu sa posebnim potrebama, te stare osobe. Volonterski rad u institucijama sastojao se od: organizovanja dramskih, muzičkih, plesnih, likovnih, recitatorskih i fotosekcija; pomoći pri učenju i pisanju školske zadaće; organizovanja posjeta bioskopu, pozorištu i drugim kulturnim dešavanjima u gradu; organizovanja izleta u gradske parkove i lokalna izletišta; organizovanja posjeta između institucija; organizovanja diskusija sa aktuelnim i, za korisnike, interesantnim temama; organizovanja sportskih aktivnosti (aerobik, košarka, odbojka, fudbal, plivanje...); zabavnih igara (radioničarske igrice, čovječe ne ljuti se, dječje igrice, domine, šah, monopol, video-igrice...); video-projekcija, itd.

9. TEORIJSKI OKVIR

9.1. TIM I TIMSKI RAD

Tim je skup pojedinaca koji zajedno rade da bi postigli više, bolje i brže nego da rade pojedinačno. To je specifična vrsta organizovane i strukturalne grupe koja ima zajedničke ciljeve i interes. Tim podstiče, koristi i razvija snage, vještine, znanja i iskustva svojih članova i tako nadoknađuje i prevazilazi individualne slabosti.

Timski rad je nešto s čim svako od nas ima iskustva. Timski rad pronalazimo kako u funkcionalisanju porodice, vršnjačkih grupa, tako i u formalnim organizacijama, firmama, kompanijama i slično. Znači, svagdje gdje postoji grupa koja teži nečemu, javlja se i nužnost i potreba za timskim radom.

Ranije je u organizacijama trend bio struktura sa jasnom hijerarhijom, gdje se tačno znalo ko je šef, a ko je podređeni. Danas se sve više odgovornosti u timu raspodjeljuju po horizontalnoj liniji, gdje se pozicije članova tima razlikuju po oblastima i iskustvima, a ne po stepenu moći.

Postoje različiti oblici timova, kao na primjer:

- Pregovarački timovi – to su timovi stručnjaka koji zastupajući interes svoje grupe nastoje da ostvare sporazum i cilj kojem njihova grupa teži;
- Funkcionalni timovi – to su stručnjaci iste profesije koji su okupljeni u cilju realizacije specifičnih ciljeva;
- Projektni timovi – timovi koji su okupljeni samo za potrebe određenog projekta;
- Timovi za kvalitet – to su stručnjaci koji su okupljeni radi davanja prijedloga u cilju poboljšanja kvaliteta rada određene organizacije.

Napraviti dobar tim nije nimalo lak zadatak i zato je potrebno određeno vrijeme. Tim kao grupa prolazi kroz različite faze u svom razvoju. U početku većina timova i njihovih članova počinje sa uzlaznom putanjom i sa entuzijazmom. Međutim, vrlo često zbog nerealnih ciljeva ili međugrupnih konflikata timovi zapadaju u krizu i većina ih se u toj fazi i ugasi. U svom najgorem izdanju tim može da bude izvor brige, frustracije i nepovjerenja. Neuspješni timovi se iscrpljuju stalnim pokušajima da ostvare saradnju i



koheziju u grupi, dovodeći u pitanje čak i efikasnost realizacije postavljenog cilja.

Ipak, timovi koji prebrode ovu drugu fazu imaju veliku šansu i priliku da postanu djelotvorni, efikasni i produktivni, te da ostvare svoje ciljeve i misiju.

U svom najboljem izdanju, tim predstavlja izvor profesionalnog i ličnog zadovoljstva, podrške, inspiracije

i mjesto gdje se dijele radosti, uspjesi i odgovornosti. Uspješni timovi realizuju zadatak istovremeno održavajući ili povećavajući koheziju između članova grupe.

Doći do te faze kada tim efikasno odraduje svoj posao i dostiže postavljene ciljeve, a pri tom svaki član uživa u svom poslu svakako je umjetnost. Jedna od bitnih stvari jeste identifikovati i adekvatno raspodijeliti timske uloge. Svaka osoba je jedinstvena, posjeduje specifične talente i nadarenosti, te u skladu sa tim treba i da obavlja određeni posao u okviru tima. Uloga ima mnogo i svaka od njih ima svoje mjesto i važnost u funkcionisanju tima.

Neke od bitnih uloga u timu su sljedeće:

- Koordinator – to je osoba koja organizuje aktivnosti, dobro komunicira, samopouzdan, sposoban i dr.
- Mislilac – kreativna i maštovita osoba koja uvodi npr. nove metode rada.
- Primjenjivač – praktičar, samodisciplinovan, marljiv, sistematičan...
- Finišer – osoba koja ne propušta otprilike ništa slučaju i vodi računa o detaljima, jako je uporna i ide do kraja.
- Istraživač – radoznala i snalažljiva osoba koja odgovara na izazove.
- Specijalista – usmjeren je na jedan cilj, predan je i nudi posebna znanja i vještine.

- Kritičar – samostalna osoba koja na stvari gleda iz drugog ugla i traži grešku kako bi je na vrijeme korigovali i ispravili.

Sve ove uloge ne treba posmatrati kao zadate, nepromjenljive ili kao nekakav "zavežljaj" koji ljudi nose sa sobom prelaskom iz jednog u drugi tim. To su prije svega sklonosti i sposobnosti koje su određene kako individualnim, tako i grupnim faktorima. Znači, koju ćemo ulogu prihvati ili ponuditi da igramo u nekom timu zavisi ne samo od naših osobina ličnosti, već i od grupe kojoj pripadamo. Može se reći da će dinamika i kontekst različitih timova favorizovati i podsticati individualne osobine članova tima.

Pored ovoga, dobar timski rad zahtijeva i ispunjavanje još nekoliko bitnih uslova:

- Shvatanje uloge svakog člana u grupi
- Shvatanje uloge i svrhe tima
- Dobra komunikacija među članovima tima
- Rješavanje unutrašnjih problema
- Sposobnost tima da radi sa drugim grupama i timovima
- Osjećanje povezanosti među članovima tima
- Vođstvo otvoreno za saradnju
- Demokratsko donošenje odluka.

Struktura tima podrazumijeva lidera i članove tima.

Liderstvo je sposobnost kojom se postiže da određena grupa ili organizacija najuspješnije i najefikasnije koristi resurse da bi ostvarila dogovorene ciljeve.

Lider se uglavnom definiše kao osoba koja ima sposobnost da na različite načine utiče na druge ljude tako da oni sarađuju i zajedničkim naporima ostvaruju željene ciljeve jedne organizacije zbog kojih ona i postoji. Između ostalog, dobar lider mora da se angažuje, organizuje i upravlja cirkularnom komunikacijom u organizaciji. Smatra se da su vještine kvalitetnog komuniciranja jedan od osnovnih atributa dobrog lidera.

Takođe, dobar lider treba da posjeduje potencijal da vodi ljude, kao i jasno definisan cilj i pravac kojim će doći do njega, visoko razvijenu intuiciju i

saosjećanje. On treba da je problemski orijentisan, da ne negira, obezvređuje, odlaže ili izbjegava probleme.

Stilovi rukovođenja

Autokratski – podrazumijeva prisilu, davanje naloga i komandovanje, a odlučivanje je jednostrano. Ovaj stil može da odgovara situacijama kada je potrebno brzo odlučivanje i kada se radi o jednostavnim problemima, a nikako nije pogodan kada se suočavamo sa manje jasnim situacijama, jer se tada postižu slabiji rezultati.

Demokratski – ovaj stil podrazumijeva da su svi oni kojih se tiče neka odluka i uključeni u njeno donošenje. Na ovaj način se članovi grupe osnažuju da sami preuzmu odgovornost za donošenje odluka i njihov ishod. Odluke mogu da se donose glasanjem ili konsenzusom. Ovaj stil je pogodan kada se radi o složenijim problemima, jer omogućava aktivno učešće svih članova grupe, a to doprinosi kreativnjim rješenjima.

Laissez faire (lese fer) – u ovom slučaju lider se ne obazire na ono što se dešava unutar grupe, već pušta da stvari idu svojim tokom.

Postoji i takozvano **situaciono rukovođenje** koje podrazumijeva da se sa grupom postupa u zavisnosti od date situacije, ali i od zrelosti i razvijenosti grupe. Tu razlikujemo sljedeće stilove rukovođenja:

Naređivanje – stil u kojem lider (rukovodilac, vođa) izdaje jasna uputstva i detaljno prati izvršenje zadataka.

Vođenje – stil koji podrazumijeva da lider osim što izdaje uputstva i nadgleda izvršenje zadataka, i obrazlaže odluke, podstiče nove ideje i predloge za napredak.

Podsticanje – znači da lider pomaže i podržava napore članova svoje grupe koje oni ulažu pri izvršenju zadataka i zajedno s njima dijeli odgovornost za donošenje odluka.

Delegiranje – kada lider prenosi na svoje saradnike odgovornost za donošenje odluka i rješavanje problema.

Kao što je već napomenuto, svaki lider prilikom rukovođenja treba da ima u vidu potrebe koje grupa ima. O optimalnim rezultatima grupe i njenih članova može se govoriti onda kada su te potrebe u najvećem omjeru zadovoljene.

Najvažnije potrebe grupe su:

- Osjećaj pripadnosti
- Učešće u planiranju
- Realni ciljevi
- Obezbjedivanje vrijednosti (da je ono što se radi od nekog opštег značaja ili humano...)
- Učešće u izradi pravila
- Poznavanje očekivanja
- Izazov (da ono što se radi nije svakidašnji posao)
- Progres (dobro je ako članovi osjećaju da se stvari pomijeraju, da utiču na napredak)
- Informisanost članova i dobar protok informacija
- Povjerenje prema lideru
- Nagrade (neposredno poslije dobro urađenog posla osoba treba biti nagrađena, a ako pogriješi da joj to na neki način bude ukazano)

9.2. DONOŠENJE ODLUKA

Uobičajen način donošenja odluka koje se odnose na neku grupu, u našoj sredini a i u mnogim drugim, jeste **glasanje**. Ono predstavlja demokratski, legitiman, brz i vrlo efikasan oblik grupnog odlučivanja. Kad god je važno donijeti neku odluku ili kad god se pojave suprotstavljeni predlozi i ideje, izgleda da je pristupanje glasanju najekonomičnije i najbolje rješenje. Međutim, iskustva pokazuju da u ovakvim slučajevima glasanje ima svojih prednosti, ali ima i mana. Posebno u situacijama kada odlučivanje glasanjem može da dovede u pitanje opstanak grupe. U takvih situacijama, ukoliko članovi grupe procijene da je važnije sačuvati grupu nego donijeti nekakvu brzu odluku, oni će tražiti alternative u donošenju odluka. Jedna od takvih alternativa jeste izgrađivanje grupnog **konsenzusa**. S toga možemo reći da su dva osnovna načina donošenja odluka **glasanje i izgrađivanje konsenzusa**.

Koraci u izgrađivanju konsenzusa

1. Jasno formulisanje identifikovanog problema

Neophodno je jasno i precizno formulisati identifikovani problem kako bi se otklonile sve moguće nedoumice članova grupe oko toga šta se u stvari rješava.

2. Iznošenje ideja i prijedloga

Ideje i prijedlozi mogu unaprijed biti pripremljeni od strane članova radne grupe ili se mogu prikupiti od strane svih članova tokom sastanka. U svakom slučaju, lista ideja ostaje otvorena za sve, pa i one najčudnije ideje.

3. Diskusija i razmjena mišljenja svih članova grupe

U otvorenoj diskusiji izlažu se sve nedoumice, neslaganja, različita mišljenja o tome kako modifikovati i poboljšati prijedloge. Ukoliko postoje oni koji se uporno protive prijedlogu, oni su dužni da što jasnije obrazlože svoje protivljenje i pozivaju se da predlože konkretna alternativna rješenja.

4. Formulisanje konačnog prijedloga koji je prihvatljiv za sve

Nakon što su sva mišljenja saslušana, integrativni prijedlozi se preformulišu i nude grupi kao konačan prijedlog. Tek kada je formulisan prijedlog rješenja za koji se može reći da je prihvatljiv za sve, jer je uvaženo svačije mišljenje, ide se dalje.

5. Posljednja provjera i usvajanje formulisanog rješenja

Konačan prijedlog rješenja nudi se grupi na usvajanje tako što se još jednom provjeri da li je takva formulacija prihvatljiva za sve. Ukoliko se niko ne usprotivi, konsenzus je postignut.

Donijeti neku odluku konsenzusom, znači prikupiti pojedinačne raznolike predloge i primjedbe svih članova grupe, a zatim ih integrisati u jedinstvenu i vrlo često kreativnu odluku koja će biti prihvatljiva za sve. Ukoliko neka grupa postigne konsenzus, to ne znači uvijek da je svaki pojedinac maksimalno zadovoljan donijetom odlukom, već da je zadovoljan kako su ga drugi saslušali ili razumjeli ili u kojoj mjeri su uvažili njegovo mišljenje. Proces donošenja odluka konsenzusom daleko brže i nesmetanije teče ukoliko se grupa odluči da

angažuje profesionalnog nezavisnog voditelja sa strane, čija je pozicija neutralna u odnosu na učesnike i problem koji se rješava. Uloga facilitatora je da pomogne učesnicima da upravljaju procesom odlučivanja, ali nikako da sugerira moguća rješenja ili da utiče na sam ishod konačne odluke.

Kada se grupa odlučuje za izgradnju konsenzusa?

Onda kada joj je u cilju da održi ili podigne na viši nivo grupnu kohezivnost.

Konsenzus nije uvijek moguć, niti je uvijek odgovarajući način grupnog odlučivanja. Pogotovo u situacijama kao što su kratak vremenski rok, veliki broj članova grupe, loši međuljudski odnosi itd. Međutim, i takve situacije dozvoljavaju kombinaciju ova dva načina grupnog odlučivanja, ali u mjeri u kojoj to priroda samog problema, grupna atmosfera i ukupna situacija dozvoljavaju.

Veoma važno je znati da konsenzus nije prihvatanje i slaganje sa mišljenjem vođe ili nekog drugog autoriteta, popuštanje i prihvatanje većinskog mišljenja uslijed grupnog pritiska, niti lažna saglasnost čiji je cilj očuvanje slike i mira u grupi.

Ukoliko se neko protivi ponuđenom rješenju, a pri tom nema konkretni predlog koji bi zamijenio postojeći, tu je onda veoma važno utvrditi stepen i prirodu protivljenja predlogu, odnosno da li se radi o nepodržavanju ili rezervisanosti, ali i spremnosti da se predlog prihvati, uzdržanost osobe i nespremnost da sprovodi donesenu odluku ili se jednostavno radi o blokiranju donošenja odluke.

Ako se ne ispoštuje unaprijed dogovoren i predviđen rok za donošenje odluke konsenzusom, grupa može primijeniti i drugi oblik grupnog odlučivanja, kao što je, na primjer, glasanje.

Glavne karakteristike konsenzusa

- Odluke se donose kroz integraciju različitih pozicija i mišljenja.
- Postupak i pravila donošenja odluka mogu da variraju u zavisnosti od grupe ili facilitatora cijelog procesa.
- Proces donošenja odluka može dugo da traje.

- Prijedlozi mogu biti jasno iskristalisani, a mogu biti kroz grupnu diskusiju naknadno korigovani sugestijama i mišljenjima drugih.
- Proces odlučivanja dozvoljava i podstiče razmjenu mišljenja i diskusiju o svim prisutnim opcijama kroz koje se kreira "paket" ključnih tema.
- Mogu se čuti različita viđenja problema i različite ideje.
- Cilj diskusije je da se pronađe rješenje sa kojim se cijela grupa osjeća dobro.
- Odluka je isključivo rezultat diskusije i ne može se ničim isforsirati.
- Izgradnja konsenzusa zahtijeva učešće cijele grupe i ostavlja je cijelu.

Glavne karakteristike glasanja

- Odluke se donose obezbjeđivanjem većinske podrške jednoj poziciji ili mišljenju.
- Postupak i pravila donošenja odluka unaprijed su ustanovljeni i jasni.
- Proces donošenja odluka se odvija brzo.
- Prijedlozi moraju biti iskristalisani i tako izloženi grupi da pojedinci mogu da se opredijele "za" ili "protiv" njih.
- Proces odlučivanja dozvoljava i podstiče glasanje "za" ili "protiv" ponuđene opcije.
- Mogu se čuti samo relevantna viđenja i ideje. Pojedinci koji imaju neobičnije ideje obično čute ili napuštaju raspravu jer ne žele da zbumuju druge.
- Cilj diskusije može da postane obezbjeđivanje podrške za neku poziciju i "poražavanje" oponenata, a ne traganje za najboljim od ponuđenih rješenja.
- Odluka često nije rezultat diskusije već može postati rezultat uspješne trgovine, odnosno međusobne razmjene usluga.
- Glasanje zahtijeva većinu grupe ili "kvorum" i može da ima za posljedicu saboterstvo ili otpadništvo manjinskog dijela grupe.

9.3. SASTANAK

Vođenje sastanka

Svaka organizovana grupa koja postoji, da bi adekvatno funkcionalisala potrebno je da ima organizovane sastanke na kojima se raspravlja o svim bitnim i aktuelnim stvarima, prave planovi za naredni period i sl. Sastanci su bitni jer se na njima i preko njih najbolje i najtransparentnije razmjenjuju informacije o aktuelnostima. Stoga, informisanost članova i predstavlja jednu od najbitnijih stvari za dobro funkcionisanje tima. Svaki sastanak mora biti prethodno pripremljen i organizovan. U protivnom, može se lako desiti da se sastanak ne održi do kraja, da bude prekinut ili da protekne u haotičnom toku, što se negativno odražava i na aktivnosti grupe i na motivaciju članova grupe. Kako bi se izbjegle ovakve i slične situacije, neophodno je da svaki sastanak bude strukturiran.

Nekoliko bitnih i poželjnih savjeta za održavanje sastanaka:

- Dnevni red sastanka ustanoviti prije samog sastanka i dostaviti ga učesnicima sastanka.
- Tačka "razno" je poželjno da stoji na kraju svakog dnevnog reda. Ona omogućava da svi učesnici diskutuju o temi za koju smatraju da je bitna.
- Vrijeme trajanja sastanka potrebno je odrediti na samom početku.
- Definisati ko je osoba koja vodi sastanak (da li se radi o predsjedniku neke grupe, vođi ili osobi koja je delegirana za ovu funkciju).
- Na samom početku potrebno je ustanoviti određena pravila rada za vrijeme sastanka.
- Dok jedan priča, ostali slušaju i ne prekidaju ga, jedno je od mogućih pravila, a doprinjeće i efikasnijem radu članova sastanka.
- Izuzetno je važno definisati na koji način se donose odluke na tom sastanku, tj. da li se radi o glasanju, konsenzusom, većinom...
- Sam kraj sastanka treba uvjek da završi sa jasnim zaključcima i odlukama, pa čak i eventualnim planom implementacije odluka.
- Tokom cijelog sastanka, važno je da postoji osoba koja će bilježiti tok sastanka i koja će na kraju napraviti zapisnik sa svim donesenim odlukama.

9.4. KOMUNIKACIJA

Komunikacija je sredstvo i način razmjene ideja, stavova, vrijednosti, mišljenja, činjenica i slično. Uopšteno gledano, to je prenos informacija i značenja od jedne do druge osobe uz pomoć razumljivih simbola.

Za komunikaciju se može reći da ona predstavlja onaj osjetljivi poligon ljudskih odnosa na kojem se sukobi rješavaju, ali često i nastaju. Svjedoci smo brojnih nesporazuma, konflikata i neuspjeha u radu zbog loše komunikacije, iskrivljivanja informacija, lošeg slušanja, neadekvatnog izražavanja itd. Zbog ovih i mnogih drugih razloga, potrebno je više se zadržavati na komunikaciji da bi pravili manje grešaka, izbjegli nesporazume, a sve to da bi svaku aktivnost učinili produktivnijom. Stoga možemo reći da je komunikacija vještina koju nije lako dostići i koju treba usavršavati.

Neki od osnovnih preduslova za stvaranje kvalitetne komunikacije sa drugima su sljedeći:

- vještine pravog/aktivnog slušanja;
- korištenje neoptužujućih ili "JA" poruka u obraćanju sa drugima;
- rad na otklanjanju "šumova" u komunikaciji.

9.5. Aktivno slušanje

Aktivno slušati drugoga znači staviti u zagradu sve spoljašnje i unutrašnje ometajuće sadržaje, kao npr. prepostavke, lična iskustva, osjećanja, životne filozofije i sl. i otvoriti se prema drugome da bi saznali i razumjeli šta je to što on u stvari hoće. Aktivno slušanje podrazumijeva da se više pažnje posveti slušanju sagovornika, kao i razumijevanje potreba i osjećanja sagovornika.

Postoji čitav niz faktora od kojih zavisi nečija sposobnost, spremnost i volja da se slušaju drugi. Aktivno slušanje podrazumijeva postavljanje otvorenih pitanja, razumijevanje činjenica i osjećanja, parafrasiranje, sumiranje i drugo. Za kvalitetno aktivno slušanje veoma veliki značaj ima neverbalna ekspresija.

Verbalni i neverbalni pokazatelji aktivnog slušanja su sljedeći:

1. Imam vremena za tebe.

Slušalač i riječima a i cijelim svojim držanjem pokazuje da je spreman saslušati svog sagovornika. Npr. za razgovor se traži neka prijatnija prostorija, izbjegavaju se nervozne radnje: gledanje na sat, lupkanje nogom i sl.

2. Slušam tebe, a ne sebe.

Slušalac je otvoren za ono što priča druga osoba tj. sva svoja očekivanja i pretpostavke u vezi sa tim je stavio po strani i pri tom pazi da mu ništa važno ne promakne što je u vezi sa onim što sagovornik govori, osjeća i slično.

Neverbalna ekspresija je veoma važna za kvalitetno slušanje. Nije dobro u toku razgovora ustajati sa stolice, nervozno šetkati, vrtiti glavom itd. Dobro je sjediti blizu sagovornika i biti okrenut licem prema njemu, primjerenoj klimanjem glavom dati do znanja sagovorniku da ga se sluša. Važno je za onog ko sluša da ne šeta pogledom okolo i ne odmjerava druge, već da gleda u oči svog sagovornika. Isto tako, veliki značaj ima i neverbalna signalizacija onoga koji priča i koji na taj način šalje neku poruku.

3. Da li sam dobro razumio/la?

Čista i jasna komunikacija zahtijeva i povremenu provjeru toga da li se razumije ono što sagovornik priča. U tu svrhu mogu da posluže sljedeće vještine:

- postavljanje pitanja: na taj način se traže dodatne informacije, ali ne prečesto i ne takvim tonom da izgleda kao požurivanje.
- parafraziranje: sastoji se u vraćanju poruke sagovorniku, ali tako da ta poruka ostane neizmijenjena u značenju. Npr. ako sagovornik kaže: "Kada mi je to rekla, ostala sam potpuno poražena", parafraziranje izgleda ovako: "To te je veoma pogodilo". Ono može, međutim, da započne i sa pitanjem: "Da li sam te dobro razumio/la da te je to veoma pogodilo?"
- sumiranje: i u toku razgovora, a i na kraju, može se kratko rezimirati ono što je sagovornik rekao. Na primjer: "Znači, ti si se povjerio/la svom prijatelju i obavezao si ga/je da tvoju priču ne širi dalje. Najviše te je pogodilo kad si doznao/la da nije održao/la obećanje. Osjećaš se kao da te je izdao/la, zar ne?"

4. Uvažavam tvoje stanovište.

Poželjno je da aktivni slušalac koristi tzv. "pozitivni jezik", a to podrazumijeva dobromjerne izraze i način gledanja na stvari iz "kože" onoga ko priča. Pa tako, na primjer, umjesto da kaže svom sagovorniku "ti si nervozan", on kaže "čini mi se da ti smeta galama" i slično.

Isto tako, svi smo ponekad bili u situaciji u kojoj smo se uhvatili da ne slušamo svog sagovornika. Postoje i faktori koji mogu uticati na nespremnost da se sasluša sagovornik:

- Priroda odnosa sa sagovornikom (da li nam je sagovornik bliska i važna osoba, možda samo poznanik ili, čak, autoritet i dr.);
- Okupiranost sopstvenim sadržajem (problemom koji nas trenutno muči ili nečim što nam je prioritetnije nego sagovornikova priča);
- Jake emocije u vezi sa temom koju nam sagovornik saopštava (čiji nas sadržaj emotivno angažuje i onemogućava da pažljivo pratimo sagovornika);
- Neslaganje sa temom (kada se naš stav o temi koju sagovornik izlaže uveliko razlikuje i na taj način otežava aktivno slušanje sagovornika);
- Fizička neugodnost (npr. glad, pospanost, može našu pažnju preusmjeriti do te mjere da ne možemo slušati sagovornika);
- Nedostatak vremena (kada smo objektivno u nedostatku vremena spriječeni da sagovorniku ukažemo punu pažnju i saslušamo ga).

Svi ovi faktori se mogu javiti pojedinačno, ali i kao splet okolnosti koje ne dozvoljavaju da se sagovornik pažljivo sasluša. Kao što se dešavaju situacije kada nismo u mogućnosti da saslušamo sagovornika, tako može da se desi da i mi u komunikaciji osjetimo da nismo slušani. U tom slučaju ne treba odustati od komunikacije ili, čak, ljutito napadački reagovati, već pokušati prepoznati da li naš sagovornik kojem se obraćamo ima neki svoj razlog zbog kojeg nas ne sluša ili ima nešto neophodno da nam saopšti.

Načini (ne)slušanja

1. Lažno slušanje

Slušalač neverbalno pokazuje da ne sluša sagovornika npr. preturanjem po papirima, gledanjem kroz prozor, telefoniranjem i sl.

2. Jednostrano slušanje

Kada slušalač ne obraća pažnju na neverbalne poruke koje mu šalje njegov sagovornik, već samo na verbalne, gubi se značajan dio informacije.

3. Selektivno slušanje

Slušalac prima samo ono što je po njegovim mjerilima važno ili se uklapa u njegovu procjenu sagovornika ili situacije.

4. Otimanje riječi

Slušalac vreba svaki trenutak da preotme riječ, npr. kada kaže: "Da čuješ samo šte se meni dogodilo..."

5. Dijeljenje savjeta

Slušalac ne sluša osjećanja i potrebe sagovornika, već istupa sa pozicije neformalnog autoriteta i objašnjava koji je najbolji način da se postupi u određenoj situaciji.

6. Zapitkivanje

Slušalac postavlja gomilu pitanja koja čine da se sagovornik osjeća kao u sudnici ("A zašto se to desilo, a kada, itd.").

9.6. "JA" govor

"JA" govor je tehnika nenasilne komunikacije koja daje mogućnost iskazivanja sopstvenih želja, a da tom prilikom ne vrednujemo ponašanje drugog i ne izazivamo njegovu odbrambenu reakciju. Koristeći ovu tehniku, otvaramo komunikaciju i na taj način se usredsređujemo na ono što zaista hoćemo i stvarno trebamo. Ovo je tehnika koja ne ugrožava drugog. "JA" govor je pozitivan i konstruktivan, konkretan i usredsređen na specifičan problem i jasno govori o osjećanjima. Omogućava zastupanje samog sebe, kao i izoštravanje problema i prava svih strana u sukobu.

Struktura "JA" govora

A. "Kada vidim da..."

Navodimo postupak druge osobe, ali opis koji nije vrednovanje niti ocjenjivanje.

B. "...ja osjećam..." ili "...poželim da..."

Govorimo o sopstvenoj reakciji bez samooptuživanja ili pravdanja.

C. "...želio/la bih da..." ili "...volio/la bih da..."

Govorimo o ishodu bez naredbi i ucjena.

Na primjer, jedna "JA" poruka mogla bi da glasi:

"Kada vidim da suđe nije oprano, naljutim se, jer si mi obećao/la da ćeš ga oprati. Volio/la bih da održiš svoja obećanja"

9.7. VOLONTERIZAM

Volontiranje se, u najširem smislu, definiše kao neprofitna i neplaćena aktivnost kojom pojedinci doprinose dobrobiti svoje zajednice ili cijelog društva. Ova aktivnost se javlja u raznim oblicima, od tradicionalnih običaja uzajamne samopomoći do organizovanog djelovanja zajednice u kriznim periodima, kao i do pokušaja pomoći u sprečavanju i zaustavljanju sukoba i suzbijanju siromaštva. Volontiranje je dio istorije gotovo svake civilizacije. I kako počiva na ideji da globalno ne završava nego tek počinje sa lokalnim, zavređuje posebnu pažnju. Pažnju koja pravilno usmjerenja može dovesti do širenja pozitivnih ideja i akcija sa lokalnog na istorijski, da ne kažemo civilizacijski, nivo.

Volonteri i volonterke danas igraju važnu ulogu u dobrobiti i napretku u razvijenim zemljama, zemljama u razvoju i unutar nacionalnih i UN programa za humanitarnu pomoć, tehničku saradnju i promociju ljudskih prava, mira i demokratije. Ponos i osnova mnogih nevladinih organizacija, profesionalnih udruženja itd., predstavljaju upravo ljudi koji svoj rad dobrovoljno poklanjamaju blagostanju zajednice i društva u kojem egzistiraju.

Šta ih motiviše?

...da nude svoje usluge sopstvenom voljom bez ikakve nadoknade.

Vrijednost – Neki ljudi vjeruju da je potrebno i važno pomagati drugima i onda volontiraju i tako na djelu ispoljavaju i promovišu svoja uvjerenja i dobra djela.

Razumijevanje – Ljudi imaju potrebu da razumiju sebe, ljudе kojima pomažu, organizaciju kroz koju to rade ... i onda volontiraju.

Karijera – Ljudi, naročito mladi, shvate da je važno da počneš i to što prije. Oni znaju da je jaz od maše do realnosti veći ukoliko više okljevaju. I onda počnu da rade, zatim grabe i na kraju se zadovoljno smješkaju dok čitaju svoju biografiju u časopisu za uspješne u kojoj obično stoji ... počeo je kao volonter lokalne nevladine organizacije i ...

Društvo – Neki su povučeni i previše zatvoreni. Jednog dana odluče da to promijene i steknu veliki krug prijatelja, drugara i kolega. ... A neki opet nikako ne mogu bez društva, zabave i druženja, upoznavanja novih ljudi, jedinstvenih ljubavnih prilika...

Poštovanje – Kada pomognete starijoj osobi u nečemu kako se osjećate? Veličanstveno, zar ne? A kako li VAS drugi vide kada odradite neko dobro djelo i kako tek vi vidite da VAS vide... I eto nam dovoljne motivacije.

Zaštita – Ponekad nam je teško na nekim mjestima, preživljavamo teške trenutke. Uz rad i društvo o tome se ne misli, stvari počinju da se čine drugačije i ne osjećamo više da smo sami.

Kako ih motivisati?

...da nude svoje usluge sopstvenom voljom bez ikakve nadoknade.

- Ukoliko želite da u određenu aktivnost uključite volontere i volonterke prvo morate da **ih pronađete**, a to znači da **razvijete proces izbora i regrutovanja volontera**.
- Zatim kod ostalih u vašoj organizaciji ili grupi **razvijajte atmosferu** u kojoj svi uključeni imaju **pozitivan stav prema volonterima**.
- Kada vam se već pojavi na vratima potencijalni volonter **saznajte prave razloge volontiranja**.
- Proces uključivanja morate odraditi tako da **vaš budući volonter postane upoznat sa ciljevima i zadacima vaše organizacije** ili grupe, **sa ljudima** koji je čine, **pravilima ponašanja** i procedurama koje postoje, **kao i sa načinima kako se zabavljate** kada to radite.
- Kada dođe volonter će biti zbumjen. Olakšajte mu i **odredite mu jasne uloge i postavite ciljeve**.

- Pružite mu priliku za **trening** i za **obrazovanje**. Sjetite se da se i vi niste naučeni rodili. **Nagrađujte ga** novim vještinama i znanjima, prodajte mu poneki trik, tako će i vaš trik postati poznatiji. Zadovoljite mu potrebe. Naravno samo one koje su u vašoj moći i nadležnosti, za neke stvari postoje granice kako dobrog ukusa, tako i granice vaše moći.
- Kada želite da odrade neku aktivnost **pitajte ih šta misle** o tome, **imaju li kakvu ideju?** A onda ukoliko im ideje nisu sulude, dopustite im da ih realizuju.
- **Komunicirajte**, pričajte, razgovarajte, **održavajte sastanke**, formalno, neformalno ... tako ćećete ih **informisati** da mogu adekvatno obaviti svoj posao, upoznaćete ih sa svim dešavanjima, znaće kuda idete i kako do tamo namjeravate stići. To će vam samo olakšati posao i postizanje cilja.
- **Podržite ih i supervizirajte. Nadgledajte ih** i dajte im informaciju o tome kako vam se sve to skupa čini. **Upozorite** ih na eventualne propuste, **pomozite im** da sagledaju zašto je do njih došlo i naravno **POHVALITE IH** i pri tome, bez straha, neće se pokvariti, samo će postati samosvjesniji i zadovoljniji, a vi ćećete znati da ste odradili **dobar posao**.

Temeljna lična prava volonterki i volontera!!!

Vi volonteri imate pravo:

- Da imate nekoga s kim možete pričati o poslu.
- Da budete cijenjeni i pohvaljeni.
- Da znate šta se od vas očekuje i kome ste odgovorni.
- Da imate sve potrebne informacije o poslu i organizaciji.
- Da znate kome se obratiti u slučaju pomoći.
- Da dobijete nešto za sebe kroz rad.
- Da pogriješite i da naučite nešto iz toga.
- Da kažete "ne".
- Da znate kako i zašto ste baš vi odabrani.
- Da znate koja su vaša prava ako nešto podje naopako.
- Da napredujete u radu kroz različite vidove edukacija.
- Da se razvijate i mijenjate.
- Da redovno primate konstruktivne informacije o vašem radu.
- Da budete dio tima.
- Da imate sigurne uslove rada.

- Da ne budete diskriminisani na osnovu rase, pola, seksualnosti, nacionalnosti, nesposobnosti, uzrasta itd.
- Da budete pitani i konsultovani.
- Da imate sopstveno mišljenje, uvjerenja i osjećanja.
- Da promijenite svoje mišljenje ili odluku.
- Da se naljutite.
- Da ne preuzimate odgovornost za bilo čije probleme ili ponašanja.
- Da zahtijevate da se prema vama postupa s poštovanjem.
- Da tražite emocionalnu podršku ili pomoć.
- Da tražite dogovor o promjeni.
- Da se pobunite protiv nepravednog postupka ili kritike.
- **Da BuDeTe SrEtNi DoK vOlOnTiRaTe.**

Ali imate i obaveze!!!

- Da pouzdano i predano obavite posao koji vam je dat.
- Da u poslu zadovoljite standarde koje odredi organizacija.
- Da završite dogovorenou.
- Da obavite posao u skladu sa ciljevima i vrijednostima organizacije.
- Da obavijestite organizaciju u slučaju nedolaska ili kašnjenja.
- Da budete iskreni ukoliko se jave problemi.
- Da tražite podršku ako vam je potrebna.
- Da prisustvujete treningu ili edukaciji i da podržavate aktivnosti koje su dio posla.
- Da date konstruktivno mišljenje ukoliko je potrebno.
- Da prihvate konstruktivne komentare.
- Da poštujete povjerljivost.
- Da uživate.
- Da poštujete tuđa prava.

Organizacije koje rade sa volonterima!!!

Imaju prava:

- Da sklope sporazum između organizacije i volontera.
- Da traže da se zadaci odrade na određeni način.
- Da postave posebne standarde za posao.

TEORIJSKI OKVIR

- Da traže određene kvalitete i vještine kod volontera.
- Da odbiju volontere koji nisu prikladni za posao.
- Da taže predanost, pouzdanost i tačnost.
- Da rješe pitanja discipline ili tužbe.
- Da dopuste volonterima da odustanu ako nisu zadovoljni poslom.
- Da zamole volontere da odu ukoliko ne zadovoljavaju uslove sporazuma.

Ali imaju i obaveze:

- Da pruže izazovne prilike za sve volontere.
- Da cijene i poštuju sve volontere.
- Da definiji jasne i smislene uloge za volontere koristeći opise poslova.
- Da odrede pravila koja će omogućiti svrhovitu uključenost volontera.
- Da pruže volonterima sve potrebne informacije.
- Da obezbijedi sigurnu i ugodnu radnu okolinu.
- Da volontere uvede u rad, da im obezbijedi trening, edukaciju i priliku za razvijanje.

Internacionalna asocijacija volontera (IYV) u Amsterdamu, 15. januara 2001. godine, donijela je Deklaraciju sa kojom vas želimo upoznati.

10. OPŠTA DEKLARACIJA O VOLONTERIZMU

Volonterizam (ili dobrovoljni rad) jedan je od kamena temeljaca civilnog društva, jer oživljava najplemenitija stremljenja čovječanstva, zauzimanje za mir, slobodu, mogućnost izbora, sigurnost i pravednost za sve ljudе.

U vremenu globalizacije i stalnih promjena, svijet postaje sve manji i složeniji, a događaji u njemu su u sve većoj međuzavisnosti. Volonterizam, bilo da je riječ o djelovanju pojedinca ili skupine daje:

- mogućnost podupiranja i ostvarivanja ljudskih vrijednosti, zajedništva, brige i pomoći;
- pojedincu kao članu zajednice koji čitavog života uči i razvija se, mogućnost za ostvarivanje prava i odgovornosti, te realizaciju svih ljudskih potencijala;
- mogućnost premoščavanja razlika koje nas dijele, kako zajedno živjeti u zdravim i zadovoljavajućim zajednicama, kako bismo oblikovali svoju zajedničku sudbinu.

Na početku novog milenijuma, volonterizam je bitan element svakog društva. Deklaraciju Ujedinjenih naroda, koja govori da "mi, Narodi, imamo snagu izmijeniti svijet...", ono pretvara u praktičnu i veoma značajnu.

Ova deklaracija podupire pravo svih žena, muškaraca i djece da se slobodno udružuju u volonterskom radu, bez obzira na svoju kulturu i etničku pripadnost, vjeroispovijest, pol, zdravstveno stanje i društveni i ekonomski položaj. Svi ljudi na svijetu morali bi imati pravo slobodno stavljati na raspolaganje svoje vrijeme, talenat i energiju drugim pojedincima ili zajedničko djelovanje, a da pri tom ne očekuju novčanu naknadu za svoj rad.

Nastojmo razvijati volonterizam koji će:

- uticati na učestvovanje cjelokupne zajednice, jer će prepoznati njene teškoće i latiti se njihovih rješavanja;
- posuditi glas onima koji ne mogu govoriti sami za sebe;
- omogućiti drugima uključivanje u volonterski rad;
- dopunjavati, premda ne i zamijeniti, odgovorno djelovanje ostalih sektora i rada profesionalnih (plaćenih) preduzetnika;

DEKLARACIJA

- omogućiti ljudima sticanje novih znanja i vještina, te pružiti priliku za najbolji mogući razvoj njihovih sopstvenih potencijala, samopouzdanja i realizacije;
- podupirati solidarnost u okviru društva, zajednice, države i svijeta.

Odgovornost pojedinaca i organizacija u zajednici, preko kojih pojedinci djeluju, sastoji se po našem mišljenju u:

- stvaranju okruženja u kojem volonteri svojim radom značajno doprinose ostvarivanju zacrtanih ciljeva;
- donošenju mjera za doprinos volontera, uključujući uslove pod kojima se veza između organizacije i volontera može lako raskinuti, i razvijanju politike vođenja volonterske djelatnosti;
- brizi za odgovarajuće djelovanje volontera i onih koji pomažu u teškim situacijama;
- nuđenju odgovarajućeg osposobljavanja, redovnog vrednovanja i priznavanja zasluga volontera;
- osiguravanju pristupa i stvaranju mogućnosti učestvovanja sviju, bez ikakvih zdravstvenih, društvenih i kulturnih zadrški.

Uvažavajući osnovna ljudska prava utvrđena u Deklaraciji Ujedinjenih naroda o ljudskim pravima, načela volonterizma i odgovornost volontera i organizacija sa kojima su povezani, pozivamo sve volontere da izraze svoju vjeru u volontersko djelovanje, kao kreativnu i posredničku snagu, koja:

- gradi zdrave, prihvatljive zajednice, koje poštuju dostojanstvo svih ljudi;
- omogućava ljudima ostvarivanje prava koja imaju kao ljudska bića, na temelju čega će poboljšati kvalitet svog života;
- pomaže rješavati socijalne, kulturne, ekonomski i ekološke probleme i u saradnji sa čitavim svijetom gradi humanije i pravednije društvo.

Odgovorne ljude u:

- svim sektorima da se udruže u snažne, prepoznatljive i djelotvorne lokalne i državne "volunteerske centre", kao osnovne upravljačke organizacije za volonterizam;

- vladama, da svim ljudima omoguće pravo na volonterizam, da uklone sve pravne prepreke za učestvovanje, uključe volontere u svoj rad, te da nevladnim organizacijama dodijele novčana sredstva za promovisanje i podržavanje volonterizma i vođenje volontera;
- preduzećima da podstaknu i olakšaju uključivanje svojih radnika u zajednicu, putem volonterizma, te da ljudskim resursima i novčanim sredstvima podupiru razvoj infrastrukture potrebne za volonterski rad;
- medijima, da izvještavaju o volonterima i objavljaju informacije koje će podstaći ljude na volonterizam, pružajući im istovremeno i pomoći;
- obrazovanju, da podstaknu ljude na volonterski rad, bez obzira na njihovu starost, da im pomažu i nude mogućnosti za razmišljanje i učenje;
- vjerskim ustanovama, da volonterizam predstavljaju kao ozbiljan odgovor na duhovnu potrebu svakog pojedinca da pomaže;
- nevladnim organizacijama, da volonterima stvaraju ugodno okruženje, te da ljudskim resursima i novčanim sredstvima pridonose njihovom sveopštem uključivanju;
- Ujedinjenim narodima, da ovu deceniju proglose decenijom volonterizma i civilnog društva i tako priznaju potrebu stvaranja institucija slobodnih društava, te prihvate "crveno V" kao univerzalni simbol volonterizma.

Međunarodni savez za volonterski rad (IAVE) poziva volontere i odgovorne ljude u svim područjima i u čitavom svijetu na udruživanje u partnerstvo, sa svrhom promovisanja i podupiranja, značajnog i svima dostupnog volonterizma, koje treba da bude simbol solidarnosti među svim ljudima i narodima.

Međunarodni savez poziva svjetsku zajednicu volontera na izučavanje, tumačenje i ostvarivanje opšte Deklaracije o volonterizmu.

11. KATALOG IGARA



1. KOD TEBE MI SE SVIĐA (10 minuta)

Svi sjede u krugu, voditelj kaže: "Sada pokušajte da osobu sa desne strane predstavite na pozitivan način. Recite njeno ime i nešto što vam se kod nje sviđa ili na njoj samoj." Na primjer: "Ovo je Dragana, dopada mi se što je vesela."



2. IMENA I PRIDJEVI (5 minuta)

Hajde sada neka svako kaže svoje ime ili nadimak i pridjev koji počinje sa istim slovom. Npr. cvrkutava Ceca, raspjevana Rada, tufnasta Tinde, itd. Idemo u krug.

3. ZNAM ŠTA VOLIM I ŠTA NE VOLIM (20 minuta)

Napišite na papiru tri stvari koje veoma volite i tri stvari koje ne volite. Zatim se slobodno šetajte po učionici u potrazi za onom osobom koja ima iste ili slične stvari koje voli i ne voli kao vi, ili što veći broj tih sličnih elemenata (na primjer, dvije iste stvari koje voli i dvije iste stvari koje ne voli, dakle, ukupno četiri zajednička elementa). Kada ste takvu osobu pronašli, u paru tražite drugi par koji ima ukus sličan vašem. Tako ćete formirati grupe od po četiri člana.



4. GRIMASE (15 minuta)

Učenici stoje u krugu. Predlažem da malo razdrmamo svoja lica. Svako od nas će da napravi jednu smiješnu, bleskastu grimasu, da iskrivi i iskerebeći lice kako god hoće. Ostali treba pažljivo da gledaju i da ponove istu grimasu. Gledajte pažljivo, jer nije lako postići da grimasa bude potpuno ista. Kada onaj koji pokazuje grimasu završi, pljesnuće rukama i to će biti znak za ostale da ponovimo njegovu ili njenu grimasu.



5. ATOM (5 minuta)

Slobodno se krećite po cijelom prostoru, na način koji vam odgovara – lagano ili brzo, skakućući ili lijeno šetajući. Ako viknem "Atom!" zaustavice se, a ako viknem na primjer "Atom 3!", zaustavice se i uhvatiti za ruke sa dvije najbliže osobe do sebe i tako napraviti trojku – to je "atom 3". Ako viknem "Atom 5!" napravice grupu od pet članova, itd., zavisno od broja koji izgovorim poslije riječi ATOM. Poželjno je da voditelj varira igru tako što izgovori ATOM plus neki broj, pa zatim daje instrukciju da učesnici nastave šetnju, i to se ponavlja nekoliko puta, da bi posljednji broj bio onaj koji čini željeni broj članova malih grupa.

6. LJULJAŠKA (10 minuta)

Za ovu igru potrebne su nam grupe od osmoro. Sedmoro će rukama napraviti "ljuljašku", a osmi će leći na njihove ruke. Važno je da rukama podupremo vrat, ramena, struk i koljena onog kog ljuljamo. Zatim ga lagano i nježno pomjeramo naprijed – nazad. Svako može da isprobava kako to izgleda, redom kako se dogovorite. Hajde da probamo, vodite računa da se onaj koga ljuljamo osjeća krajnje bezbjedno.



7. STONOGA (10 minuta)

Svi ćemo da stanemo u krug, koji treba da bude što pravilniji. Okrenimo se nalijevo, tako da gledamo jedni drugima u potiljak, i približimo što je više moguće do onoga ispred sebe, ali tako da ne pokvarimo krug koji se na ovaj način sužava. Zatim, na moj znak, lagano sjedamo jedni drugima u krilo. Kada ovo uspije, kao prava stonoga, krenemo lijevom, pa desnom nogom laganim koracima naprijed.

8. ČVOR (10 minuta)

Sada ćemo svi stati u krug i uhvatiti se čvrsto za ruke. Zatvorimo oči, a zatim lagano krećemo jedni prema drugima, a zatim se upetljavamo tako što se

provlačimo jedni drugima ispod ruku držeći se i dalje čvrsto za ruke. Kada se sasvim upetljamo, lagano krećemo da se raspetljavamo i veoma je važno da jedni drugima ne ispuštamo ruke sve dok se ne vratimo u početni položaj.

9. BOMBARDOVANJE POHVALAMA (10 minuta)

Podijelite se u grupe od po 6–8 i napravite krug. U sredini kruga će biti jedan dobrovoljac. Zadatak onih koji čine krug je da redom, jedan po jedan, dobrovoljcu kažu šta vole kod njega, šta im je privlačno ili koje njegove osobine cijene. Pri tom, važno je da budete što konkretniji i iskreniji u svojim pohvalama. Zadatak onoga koji prima pohvale je da duboko diše, sluša pažljivo i nikako ne komentariše ono što čuje, već samo da klimne glavom i kaže "Hvala ti" ili "Drago mi je što ti se to sviđa". Svako će proći kroz ulogu onoga ko prima pohvale.

Poslije igre voditelj može povesti razgovor o tome kako su se učesnici osjećali dok su primali pohvale i koja je ulogi bila lakša, hvaliti ili biti pohvaljen.

10. NEVIDLJIVI PRIJATELJ (10 minuta)

Voditelj zalisti svim učesnicima na leđa prazan papir (iz sveske), i kaže: "Imate priliku da svom drugu ili drugarici napišete nešto lijepo, nešto što cijenite kod njega, nešto što vam se sviđa, nešto što do sada niste imali priliku da mu kažete. Potrudite se da svi međusobno i dobijete i napišete poruke. Nemojte se potpisivati. Kada voditelj procijeni da su uglavnom svi razmijenili poruke, prekida igru. Sad možete odlijepiti papire i pročitati šta piše na njima. Neka vam to ostane kao poklon i uspomena na ove radionice.

11. ENERGIJA (20 minuta)

Voditelj podijeli učesnike u tri grupe i kaže: "Vaš zadatak je da u malim grupama odredite zvuk i pokret koji najbolje izražavaju energiju, snagu vaše grupe. Šta god je to, za sada je jedino važno da svi u maloj grupi znaju kako da to urade, za koji zvuk i pokret se opredjeljuju. Imate pet minuta da se dogovorite." Pošto su se grupe odlučile za svoj znak, svaka grupa pokaže ostalim dvjema svoj izbor i onda svi zajedno ponove taj zvuk i pokret da bi se video efekat kada svi učesnici to rade. Voditelj zatim daje novu instrukciju: "Dobro, sada smo vidjeli kako je svaka grupa pokazala kombinaciju zvukova i



pokreta kojom je predstavila svoju grupnu energiju. Sljedeći zadatak je da se u svojim malim grupama dogovorite koja bi kombinacija od prikazane tri bila najbolji pokazatelj energije cijele grupe. Imate dva minuta."

Voditelj zatim provjerava da li su se svi u malim grupama opredijelili za određenu kombinaciju, i nastavlja: "Stanite svi u centar učionice i kada odbrojim – jedan, dva, tri! – izvedite onu kombinaciju zvukova i pokreta koja po mišljenju vaše male grupe predstavlja najbolji pokazatelj energije cijelog odjeljenja. Hajde da probamo, jedan, dva, tri!"

Bilo da sve tri grupe oda-beru istu kombinaciju ili raz-licite (npr. svako svoju), efekat je podizanje grupne energije i opšte atmosfere.

12. VELIKI VJETAR DUVA (10 minuta)

Prije početka igre voditelj postavi stolice u krug i jednu stolicu izbaci. Voditelj stane u sredinu kruga i obrati se učesnicima: "Kad kažem – veliki vjetar duva za one koji nose farmerke, treba da ustanu svi koji na sebi imaju to što se traži, u ovom slučaju to su farmerke i da zamijene mjesta, odnosno, treba da se potruže da zauzmu neku od slobodnih stolica. Pošto u krugu nedostaje



jedna stolica, uvijek će neko ostati bez mjesta. Tada onaj ko je ostao bez stolice preuzima vođenje igre i postavlja novi uslov. Svaki učesnik smišlja novi uslov na licu mjesta, vodeći računa o karakteristikama članova grupe." Da počnemo: "Veliki vjetar duva za sve one koji nose... sat na ruci".



13. DRAGA, DA LI ME VOLIŠ? (5 minuta)

Svi sjede u krugu. Idemo u krug jedan po jedan. Svako od vas će da se obrati svome susjedu sa lijeve strane sa riječima: "Draga, da li me voliš?" Njegov susjed treba da odgovori: "Da draga, volim te, ali nikako ne mogu da ti se nasmiješim." Naravno on to mora i govoriti tako da se ne nasmije.

Oni učesnici koji se ipak nasmiju ispadaju iz igre.

14. IMA LI MEMLE U VAŠIM MUŠTIKLAMA? (10 minuta)

Svi sjede u krugu. Idemo u krug jedan po jedan, svako od vas će da se obrati svom susjedu sa lijeve strane sljedećim riječima: "Ima li memle u vašim muštiklama?" Susjed treba da odgovori: "Ne, ali pitaču svog komšiju", a zatim se okreće onome ko sjedi sa njegove lijeve strane i ponovi pitanje: "Ima li memle u vašim muštiklama?" Pazite, pitanje i odgovor treba da izgovorite tako da vam se nikako ne vide zubi dok govorite, kao i da se ne nasmijete. Hajde da probamo.

15. ISPРЕPLEТЕНЕ RUKE (15 minuta)

Voditelj podijeli učenike na grupe od po petoro i kaže: "Dvije ruke mogu da se rukuju, četiri mogu da naprave stolicu u koju neko može da sjedne, šest može da napravi krug, itd. Vaš zadatak je da smislite bar tri nova načina na koje se vaših deset ruku mogu uplesti, ukrstiti. Pri tome, neke mogu biti u figuri koju napravite, a neke ostati slobodne, nije neophodno da svih deset učestvuju u toj neobičnoj kompoziciji. Jedino je bitno da svaki član grupe da bar jednu svoju ruku. Prvo eksperimentišite, isprobavajte razne načine ukrštanja, a onda izaberite tri koja vam se najviše dopadaju. Smislite za njih imena, na šta vas



podsjećaju, mogu li biti simbol za nešto?" Voditelj daje učenicima 10 minuta da osmislе svoje kompozicije, a onda svaka grupa predstavlja ono šta je osmisnila i govori ime za svaku kompoziciju.

16. ZAČARANI ZAMAK (10 minuta)

Učenici stoje u krugu i drže se za ruke trudeći se da krug bude što veći. Voditelj kaže: "Ova igra se zove ZAČARANI ZAMAK. Svi učenici koji se drže za ruke predstavljaju zidine zamka. Zidine imaju kapiju, to su dva učenika koji se ne drže za ruke i koji stoje na pola metra razdaljine. U krugu, tj. u zidinama zamka, nalazi se zatvorenik. On ima vezane oči, a njegov zadatak je da nađe kapiju. Zatvorenik se kreće po unutrašnjosti kruga, ali ne smije rukama da dodiruje ostale učenike dok traži kapiju. Kako će onda pronaći kapiju? Kreće se prateći zvuk, jer oni koji čine zidine zamka sve vrijeme proizvode različite zvukove: zvižde, pjevaju, huče kao vjetar, itd. Samo ona dvojica koja su kapija zamka čute. Zatvorenik prati zvuk, tamo gdje se ništa ne čuje, tu je kapija, tu će on probati da nađe put do slobode. Kad nađe kapiju, drugi učenik ga zamjenjuje. Hajde da probamo!"

17. LOVAC I ZVEČARKA (10 minuta)

Ustanite i uhvatite se za ruke, tako da napravite što veći krug. Unutar kruga su dva igrača koji igraju lovca i zvečarku. Lovac treba da uhvati zvečarku, ali posao mu je otežan – ne smije da gleda (ima povez preko očiju). Zvečarka zveči (ima u ruci zavežljaj ključeva) i bježi od lovca unutar kruga. Lovac pokušava da je uhvati na osnovu zvuka koji prati, kada je uhvati, drugi par započinje igru.

18. PRIKRIVENI DIRIGENT (10 minuta)

U ovoj igri svi mi predstavljamo orkestar, a jedan od nas, koga budemo odabrali, biće dirigent. Dirigent pravi različite pokrete rukama ili glavom (češka se, briše nos, pjeska, klima glavom, itd.), a orkestar ga gleda i oponaša šta on radi. Neko drugi biće u ulozi detektiva koji treba da otkrije ko je dirigent. Detektiv će izaći iz sobe dok se dogovorimo ko je dirigent. Posao detektiva neće biti lak, jer dirigent mijenja pokrete, i to u trenutku kad ga detektiv ne gleda. Ni





orkestar mu neće mnogo pomoći, jer neprimjetno posmatra ponašanje svog dirigenta. Detektiv ima pravo tri puta da pogađa ko je dirigent, ako ne pogodi, zamjenjuje ga drugi igrač i igra se ponavlja.

Igra naročito postaje zabavna kada voditelj predloži da detektiv bude dirigent, tako da orkestar oponaša pokrete detektiva.

19. ZMAJEVI (10 minuta)

Učenici se podijele u male grupe od po šest do osam članova i stoje u nizu, jedan iza drugog tako da svako uhvati svog prethodnika oko struka. Sada ste vi zmajevi, mladi i razigrani. Kao svim mladuncima, npr. malim kučićima, omiljena vam je zabava da lovite svoj rep. Znači glava zmaja, prvi u koloni, pokušaće da uhvati svoj rep, odnosno, posljednjeg u koloni. Svi između treba da se trude da to spriječe, tako što će se kretati tamomo, uvrtati, ali nikako ne smijete puštati onog ispred sebe. Kada glava uspije da uhvati rep, onda ide na kraj kolone i postaje rep. Drugi u nizu će postati glava i sada će on pokušavati da uhvati posljednjeg.



20. GLAS (15 minuta)

Učenici sjede u krugu, voditelj kaže: "Izabraćemo jednog dobrovoljca koji će sjesti ovdje, u sred kruga, i vezaćemo mu oči. Ja ću ići oko kruga i koga dotaknem, taj treba da se obrati onom u krugu, ali izmijenjenim glasom. Može da ga pozove po imenu ili da kaže nešto drugo, ali da tako izmijeni glas da ne bude odmah prepoznatljiv. Zadatak onoga u krugu je da pogodi ko ga je zvao. Kada pogodi, onaj čiji je glas prepoznao, ulazi u krug, vezujemo mu oči, pa sad on pogoda.

21. RECEPCIONAR (15 minuta)

Grupa treba da sjedne tako da formira oblik potkovice. Oni predstavljaju, svi zajedno, recepciju u hotelu, odnosno recepcionara. Jedan član grupe igra hotelskog gosta, koji je nečim nezadovoljan i dolazi da se žali na recepciji. Svoj problem on izražava pantomimom, a recepcionar (odnosno svi ostali) pokušavaju da postavljanjem pitanja otkriju šta gost želi da kaže (može se zamisliti da gost ne zna nijedan drugi jezik osim svog maternjeg, a dolazi iz Tunguzije, tako da mora potpuno da se koristi pantomimom). Gost objašnjava sve dok ne saopšti potpuno tačan sadržaj poruke, koju će dobiti ispisana na papiru. Kada je poruka shvaćena, gost zauzima mjesto za recepcijom, a neko drugi igra gosta.

Primjeri za poruku nezadovoljnog gosta:

- Tražio sam sobu sa pogledom! Mislio sam sa pogledom na more, a ne na parking!
- Moj muž je u zatvoru zato što je fotografisao statuu na glavnom trgu. Želim da pozovem moju ambasadu.
- Moja žena leži i ima glavobolju. Imate li aspirin?
- Nemojte misliti da sam luda, ali duh svake noći dolazi u moju sobu, pri tom mi pjeva "Tvoja mala ručica se smrzla...". Želim da promijenim sobu.
- Jedan čovjek sa crvenom bradom me je pratio na ulici. Ako pita za mene, nemojte reći da ste me ikada vidjeli.
- Nisam oka sklopila zbog komaraca. Imate li sprej protiv insekata?
- Dođite! Leteći tanjur se spušta na parking!
- Izgubila sam novčanik juče u akvarijumu. Možete li da im telefonirate i pitate da li je nađen?
- Možete li mi reći adresu Kluba konstruktora drvenih brodića u boci?

22. RAZLIČITE NAMJENE (15 minuta)

Podijelite se u grupe od po petoro. Vaš zadatak je da napravite listu od 10 načina na koje se čarapa može iskoristiti osim svoje uobičajene namjene. Za to imate 10 minuta. Kad završite svaka grupa će objasniti drugima svoje tri najbolje ideje.



23. BOMBA I ŠIT – IGRA ZAGRIJAVANJA

Svako izabere dvije osobe – jednu koja će mu predstavljati bombu i drugu koja će mu predstavljati štit, ali ne govori koga je izabrao. Na dati znak svi bježe od svoje bombe krijući se iza svog štita.

24. LEDENI ČIKA

Jedna osoba je "ledeni čika". Koga ledeni čika dotakne taj/ta je zaleđen-a. Učesnici koji nisu zaleđeni mogu "odlediti" one koji su zaleđeni dotaknuvši ih. Zadatak ledenog čike je da pokuša da zaledi sve ostale učesnike.

25. LISICA

Jedan od učesnika igra lisicu sa repom koga čini peškir, šal ili slično. Lisica lovi učesnike i "zamrzava" ih dodirom. Učesnici treba da se trude da uhvate lisičin rep i ako su uspješni oni zauzimaju ulogu lisice.

26. LOVAC, BAKA, LAV

Lovac se plaši lava (lovac puca iz puške), lava se plaši baka (lav podiže "prednje šape" i rikne), baka se plaši lovca (baka prijeti kažiprstom). Učesnici se podijele u dve grupe. Članovi obje grupe nezavisno se dogovore koju ulogu će da igraju, cijela grupa istu ulogu (lovca, lava ili baku). Zatim stanu u red, jedni naspram drugih i na znak voditelja "odigraju" ulogu koju su izabrali.

Grupa koja pobijedi ("uplaši" drugu osobu) dobija poen. Igraju se tri kruga.



27. MAČKA I MIŠ

Učesnici formiraju krug stojeci po dvoje ili troje u vrsti. Jedan učesnik je mačka, jedan miš. Mačka lovi miša koji, da bi se zaštitio, može da stane na početak jedne od vrsta učesnika. Posljednji iz ove vrste je tada novi miš i biće lovljen. Čim mačka ulovi miša ona se integrira u vrstu, a ulovljeni miš će biti mačka.



28. PRAONICA

Učesnici formiraju dvije vrste okrenute jedna prema drugoj i "peru" svakog čiji je red da prođe kroz ovaj tunel.

29. RAČIĆI

Svi se podijele u grupe od po troje, dok voditelj daje uputstvo: "Vaša grupa predstavlja jednog račića koji treba da hoda, a ima 12 nogu. Sada račić ima 9 nogu, pa 7, pa... (broj nogu se smanjuje do 3).

30. ŠTO MANJI PROSTOR

Grupa se podijeli na dve ili tri manje grupe. Zadatak svake grupe je da kao grupa zauzme što manji prostor. Pobjednik je ona grupa koja zauzme najmanji prostor.

31. TRI REČENICE O MENI...

Svi imaju zadatku da napišu tri rečenice o sebi, s tim što jedna od njih treba da bude neistinita. Redom svi čitaju što su zapisali, a ostali pogadaju koja rečenica je neistinita.

32. VAMPIR

Svi imaju zatvorene oči i kreću se po prostoriji. Osoba koju voditelj dotakne postaje "vampir". Vampir hoda sa ispruženim rukama i kad napipa nečiji vrat glasno se i jezivo nasmije, a osoba koja je "uhvaćena" za vrat vrisne i tada i ona postaje vampir. Igra se završava kada svi postanu "vampiri".

Cilj igre je oslobađanje od stresa i relaksacija.



33. ČAROBNA KUTIJA

Jedna po jedna osoba iz "čarobne kutije" (koja može biti šešir ili neka kutija) izvadi jedan "nevidljivi predmet" – predmet koji sama zamisli, potom pantomimom objasni ostalima koji je to predmet, a ostali pogađaju.

34. VOĐENJE PO ZVUKU

Grupa se podijeli na parove. Po jedna osoba iz svakog pojedinačnog para će u prvom dijelu vježbe biti u ulozi da vodi drugu osobu i to na sljedeći način: parovi se međusobno dogovore o zvuku (npr. imitacija nečega), koji će im služiti za prepoznavanje. Tokom sljedeća tri minuta jedna osoba će voditi drugu samo pomoću tog zvuka (bez dodira), dok će vođena osoba imati zatvorene oči. Svi parovi rade vježbu istovremeno. Nakon tri minuta se uloge zamjenjuju.

OKC, (2001): "Jedno je drvo"

OKC, (2002): Vodič za razvoj Savjeta učenika

OKC, (2003): Razvoj Savjeta učenika u 65 škola Republike Srpske

OKC, (2004): Nešto malo o volonterizmu za velikog volontera

OKC, (2004): Mi volonteri možemo promijeniti svijet

Grupa autora, (1998): Pametniji ne popušta, Grupa Most, Beograd

Grupa autora, (1996): Učionica dobre volje, Grupa Most, Beograd

VCZ, (2001): Brošura o volonterizmu, Volonterski Centar Zagreb, Zagreb

Štampanje priručnika omogućili su:



Program sponzorisan od strane
USDA u saradnji sa IOCC

